

Sporazumljenje.

Sporazumljenje želé v Avstriji, da, v Avstro-Ogerski vsi narodi ker so v celotah lojalni in vedó, da le na podstavi popolnega sporazumljenja bo cesarstvo močno na zunaj in krepko se razvijalo na znotraj. Ali gospodovalne frakcije in stranke nekaterih narodov so na ozkosrčnih, sebičnih in krivih stališčih, in te so zakrville, da tudi najboljše vlade ne morejo izvrševati svojega posla v pravem zmyslu sporazumljenja. Strankarski interesi so malenkostni, a se poudarjajo takó intenzivno in krepko, da konečno pozabijo narodi, njih zastopniki in vsakodobne vlade na prava državna stališča. Vsled tega nismo dospeli doslej do drugega, kakor samo do krpanja z raznimi naredbami in do začasnega pomirjenja v tej ali oni deželi, pri teh ali onih konečno jako kratkovidnih in sebičnih strankah. Dokler se državniki ne pospnejo zares nad stranke ter ukrenejo v velikem stilu kaj s pravega stališča, tudi ne pride do zaresnega sporazumljenja. Na pravih stališčih pa ne bodo razni zastopniki države in narodov nikdar, ako ne bodo snovali svojih reformatorskih načrtov s stališča zadač, ki jih ima Avstro-Ogerska nasproti zunanjim državam in lastnim narodom. Niti jedne važne točke ni možno postaviti prav, še manj pa rešiti jo, ako se ne poštevava Avstro-Ogerska s stališča zadač, ki jih ima v resnici na zunaj in znotraj.

Gledé na to, da so se začela sedaj nekaka posvetovanja z izbranimi zastopniki nemške in češke narodnosti iz češkega kraljestva, in gledé na to, da utegne biti ta novoletni korak v Avstriji začetek drugim korakom, torej vpliven na osodo ne samo obeh narodnostij češkega kraljestva, ampak tudi vseh drugih narodov, potem pa v doslednosti tudi skupnega cesarstva, je vredno in potrebno, da razkrijemo nekoliko vezij, katere je treba pač poštrevati pri tako važnih pogajanjih. To se nam zdi toliko potrebniše, ker hočejo tudi slovenski zastopniki na namerjanem svojem shodu utrjevati svoj program. V ta namen spregovorimo v glavnih potezah o zadači Avstro-Ogerske, o posvetovanju s Čehi in Nemci češkega kra-

ljestva, o narodni avtonomiji in skupinah s stališča zgodovinskega prava ter naposled o slovenskem programu.

Zadača Avstro-Ogerske.

Kako glavno nalogo da ima izvrševati Avstro-Ogerska kakor velika država sredi Evrope, obkoljena od narodnostnih drugih držav, je razvidno iz jedne negativne in jednako jedne pozitivne določbe. Negativni znak o zadači našega celokupnega cesarstva nam razkrivajo avstrijski državniki sami. Ko se je pričelo pogajanje za Hohenwartovega ministerstva med Čehi in Nemci v češkem kraljestvu, in ko so bili že pri tem, da bi dobili veljavo takó imenovani fundamentalni členi, pretrgalo se je nakrat vse, ministerstvo Hohenwartovo je zginilo, in nastopila je vlada popolnoma drugačne barve. Beustovi spomini nam razpravljajo tudi ta zgodovinski čin; iz tega je razvidno, da je bila zunanja država, ki je želela take spremembe. Stvari so državnikom in tudi zrelišim zastopnikom raznih narodov v spominu in dobro znane.

Ko je 17. decembra 1889 grof Taaffe v državnem zboru odgovarjal na interpelacijo zastran češkega zgodovinskega prava, oziroma koronanja s češko korono, poudarjal je, ne da bi zanikaval pravo do tega, da sedaj niso internacijonalne razmere ugodne za take težnje. Gledé na sedaj pričeta posvetovanja zastopnikov češke in nemške narodnosti v češkem kraljestvu pa so prijaviteli časopisi nekaj pogovor, ki ga je imel dr. Rieger. Ta je neki izrazil slutnjo, da morda Prusija želi sedanja pogajanja ali pomirjenje v mišljenem kraljestvu. Iz razno-terih in večkratnih izjav od strani zunanjega avstro-ogerskega ministerstva v delegacijah, o raznih ukrepih tega ministerstva, potem iz izjav osrednjih vlad tostran in onstran Litave sledi neoporečno dejstvo, da Avstro-Ogerska, torej velika država ali velevlast, poštevava gledé na notranje uredbe tudi mednarodno politiko, odnošenja

k zunanjim državam. Videti je, da na Primorskem poštevaljo celó odnošenja k Italiji, dasi so tu Italijani in Furlani v manjšini, kakor Nemci v češkem kraljestvu.

Vidi pa se zlasti gledé na Čehe češkega kraljestva, da avstrijski državniki ne poštevaljo uredb v tem kraljestvu toliko iz zgolj političkih ali mednarodnogospodarskih razlogov, kolikor iz narodnih ali v pravem pomenu besede mednarodnih, ne pa meddržavnih interesov. Na Češkem se niso uvedli fundamentalni členi in se ni izvršilo venčanje češkega kralja jedino zaradi tega, ker Nemci češkega kraljestva niso še zadovoljni s tem, in ker imajo ti Nemci moralno oporo od zunaj, s katero, kakor se vidi, računijo tudi naši državniki.

Ako pa je pred vsem narodno vprašanje, zaradi katerega poštevaljo avstrijski državniki zunanja odnošenja, je pač jasno, da se to poštevanje ne vrši in ne more vršiti jedino v pogledu na jedno ali kakoršno si bodi zunanjo narodnostno državo, katera kot taka vidi sorodne narodnosti v naši državi s svojo glavno narodnostjo. Avstro-Ogerska ima za svoje podanike razne narodnosti, ki so v sorodu z narodi zunanjih držav, in zato morajo avstro-ogerski državniki v doslednosti svojega principa poštevali odnošenja k zunanjim državam jednakomerno, kakor zahteva to interes našega cesarstva. Pred vsem so v Avstro-Ogerski poleg Nemcev poštevali tudi Slovani, kateri so v večini vsega prebivalstva in pred vsem v večini nasproti Nemcem.

Ako raznašajo glasove, da bi bil potreben sporazum Nemcev in Čehov na Češkem zastran zunanjih zvez, je odgovarjati, da takó omejeno sporazumljenje je samo jeden del sprave; ako je taka potreba na Češkem, je jednaka, vsaj jednaka potreba tudi drugod, in ako želé zunanji svetovalci in zavezniki naši skupni državi dobro, morajo dosledno želeči, da se sprava završi povsod in med vsemi narodi in njih odlomki v cesarstvu. Drugače bi morali tudi avstrijski državniki misliti, da so zunanji nasveti, zunanje želje pristranske, ki se ne zlagajo z interesi naše celokupne države.

Ravno ta točka pa kaže, da ideal avstro-ogerskih interesov v pogledu na zunanja odnošenja ni in ne more biti v tem, da bi naša država na zunaj ugajala jednim narodnostim državam, drugim pa ne; ideal avstro-ogerskih interesov, torej Avstro-Ogerske kot take je temveč dosežati s tako naredbo na znotraj, da bi vsaka zunanja država, prebivalci katere imajo sorodne narodne odlomke v naši državi, rekli in morali reči, da ti z njimi sorodni narodi in narodni odlomki so urejeni na popolno lastno zadovoljnost zunanjih soplemenikov. Ko bi videli zunanji soplemeniki avstro-ogerskih narodnostij, da se te narodnosti svobodno gibljejo gledé na razvoj narodnih svojstev in narodnega jezika, bi sledilo iz tega dvoje: zunanji soplemeniki bi bili zadovoljni z narodnega ali soplemenskega stališča ter bi ne imeli ničesar očitati naši državi; zunanje države pa bi tudi ne imele z istega narodnega

in narodnostnega stališča nikakega povoda vtikati se v notranje avstro-ogerske zadeve ali vplivati na predruženje uredb med pojedinimi narodi v naši državi. Avstro-Ogerske bi pri takem notranjem položaju ne mogle nikake zunanje države nadlegovati zastran njenih narodov; v narodnem pogledu bi bila nedotakljiva in bi imela ona moralno oporo v drugih državah, ki nimajo čisto nič soplemenskih narodov v Avstro-Ogerski; kedar koli bi hotele soseske države našemu cesarstvu žugati ali škodovati zastran soplemenskih narodnostij. Avstro-Ogerska bi potem ne imela več poštevali mednarodnih, ampak jedino še meddržavne in medekonomske interese z drugimi, in celó zaveznimi državami. Politiški interesi bi torej še ostajali nasproti zunanjim državam, ker taki interesi in vsled tega tudi soglasja ali nasprotja so vedno med pojedinimi državami. Ali ti politički interesi bi imeli zopet svoje največe branitelje in zaščitnike v avstro-ogerskih narodih samih. Kajti ni nikake dvombe, da avstro-ogerski narodi, ki bi bili zavarovani v razvoju svoje narodnosti in svojega jezika, vsak za se, bi se utrdili, okrepili ter povečali v sebi prek in prek patrijotizem, pa tudi razvili največo moč v obrambo državnih in s temi svojih lastnih narodnih interesov.

Ideal položaja naše celokupne države na zunaj je po vsem takem zavisen od rešitve narodnostnega vprašanja na znotraj. Tu ne bomo ponavljali strankarskih interesov raznih frakcij in celó gospodovalnih narodnostij. Od te strani ne morejo priti prava načela za povoljno rešitev narodnostnega vprašanja ali, kar je konečno jedno in isto, konečne uredbe razmer naroda nasproti narodu v cesarstvu. Poznamo tudi dobro nemško liberalno stranko, katera bi še vedno rada dala skupni državi nemški značaj, dasi začasno podpira težnje madjarske liberalne frakcije. Tudi nam ni neznan program nemških nacionalev ki so še te dni v svojem dunajskem glasilu ponavljali in z nova tiskali svoj program. Ta program je za izobčenje Galicije in Dalmacije iz državnega zbora, ker zahteva, da bi se dal, oziroma ostal nemški značaj vsem deželam, ki so spadale k nekdanjemu nemškemu bundu. Vsled tega ta program perhoreskuje nasproti liberalni nemški stranki kakoršno si bodi delitev češkega kraljestva, ker hoče, da bi se češko kraljestvo ponemčilo popolnoma. Ta program povdarja zgodovino, češ, da Nemci so osnovali Avstrijo, dasi je bila od začetka ista sestavljena iz dežel, v katerih je bila večina slovanskega prebivalstva, še v večini meri nego dandanes, in dasi so Češka, Ogerska in naposled Galicija še le zasnovale pravi temelj sedanji vevlastni moči naše monarhije. Nočemo tudi kazati nato, da so si nemške frakcije v nasprotju, ako zahtevajo na Češkem razkrojitev brez zgodovinske podstave, in z druge strani, kjer njim ugaja, se postavljajo na zgodovinsko, čeravno do korenine neosnovano, popolnoma napačno stališče.

Mi tudi ne naglašamo, da bi se morala Avstro-Ogerska posloviniti, dasi bi imela zato veliko več razlogov,

nego za ponemčenje. Mi se postavljamo na dejanske fakte ter priznavamo, da sta v Avstro-Ogerski dve glavni, odločilni narodnosti ali dva naroda, jeden z nemškim jeden s slovanskim značajem. Kakor so sestavljeni Nemci avstro-ogerski iz raznih plemen, dosedših na te zemlje celó v različnih in oddaljenih dobah, in imajo že vsled tega razna narečja za domačo porabo, ravno tako so Slovani avstro-ogerski sestavljeni iz raznih plemen in njih jezik iz raznih narečij. Nemci in Slovani imajo lastna svojstva v cerkvi, šegah, umetnostih, gospodarskih, oziroma pravnih osnovah. Dasi je nekoliko Slovanov sprejelo že velik del nemške kulture, vendar jezik in mnogo čustva je še v njih slovanskega.

Gališki, ogerski, bukovinski Rusi, potem Slovaki, Srbi in Hrvatje so z večine oddaljeni ostali od vpliva nemške ali zapadne kulture, in kar je glavno, značaj in čustva so ostali slovanski, in vsled tega je možno s takimi močmi, uspešnejše razvijati slovansko, nego zapadno kulturo.

To točko moramo mi utemeljiti z znanstvenega stališča ter bi s tega stališča obsojali vso politiko današnje dobe, ki tujči nadarjene in sposobne narode s tujimi kulturami. Ali tu ne gré za te dokaze, marveč, da interes Avstro-Ogerske se nikakor ne more zlagati s tem, da bi se podelil s tujčenjem državi jednostranski n. pr. nemški, madjarski ali, recimo, tudi slovanski značaj. Avstro-Ogerska ni narodna država z jednim premagajočim narodom, ampak je sestavljena iz več narodov. Ravno, kakor smo videli, v negativni določbi, narekuje naši celokupni državi, da se ne vnemlje samo za jeden narod, ali samo za jedno kulturo. Ako bi hotela država ponemčiti se, bi ji ne prisojali potrebnosti obstanka. Kajti ako pomislimo, da Velikonemčija se hoče razširjati tudi po kolonijah, v raznih svetovih, bi ne bilo umeti zakaj bi se še rajši ne povečevala s pomočjo narodnostnega principa v najbližjih soseskah. To bi bilo toliko manj verjetno, da bi so odrekala takim željam, ko je znano, da se je na Nemškem pred leti ob slovesni priliki izjavilo, da sedanja Nemčija ima nalogo okrožiti se v zmyslu države Karola Velikega. Z druge strani pa Avstro-Ogerska tudi slovanska ne more biti, ker bi z istimi razlogi predpolagali, da bi hoteli ali ona združiti druge zunanje Slovane ali pa oni njo priklopiti k sebi.

Po takem ne ostaja drugega, kakor da Avstro-Ogerska v lastnem interesu varuje in pospešuje enakomerno Nemce, kakor Slovane. Ali tu je zopet potrebna važna opomnja.

Nemce in Slovane je pospeševati pod takimi uslovji, da bi ne prehitel jeden narod drugega. Kajti ako bi se zgodilo to, bi avstro-ogerskim interesom zopet ne bilo ustrezno, ker bi se bilo bati, da bi jeden narod z večim kulturnim aparatom ne potujčil drugega v tem šibkejšega naroda. Tu se razkriva, ako so naše premise neoporečne, in menimo da so, tu se kaže, pravimo, pa velika napaka

dosedanjih političkih sistemov v Avstro-Ogerski. Kajti vedno so le krpali ali jednostransko pospeševali zapadno kulturo in niti te ne podeljevali enakomerno vsem narodom. Vsled tega so pojedini slovanski narodi zaostali v razvoju jezika, književnosti in lastne kulture. Ako hoče torej Avstro-Ogerska, da se bodo enakomerno razvijali tudi Slovani, treba jim je podeliti tudi uslovja zato. Ta uslovja so razvidna iz tega, česar avstro-ogerski Slovani nimajo kot skupna nalija v primeru z Nemci. Pred vsem nimajo avstro-ogerski Slovani skupnega literarnega jezika s katerim bi mogli razvijati svojo književnost v velikem stilu, kakor Nemci. Avstro-ogerski Nemci so kulturno združeni z zunanjimi Nemci, v tem ko so avstro-ogerski Slovani navezani na geografski omejena narečja, dasi z veljavo pisanih jezikov. Slovane so skušali v tem pogledu pospeševati, kar je za nagli razvoj za razumno nizko stopinjo kulture sicer koristno in pospešno, gledé na krepost celote avstro-ogerskih Slovanov in gledé na prave interese našega cesarstva pa jako škodljivo. Jednako napačno je slovanske narode zavirati v vseh kulturnih težnjah, kakoršna je n. pr. v hrepenjenju po obnovitvi cirilometodijske cerkve, kajti s takimi pomočki bi se avstro-ogerski Slovani le okrepili ter laže branili lastno kulturo nasproti zapadni kulturi.

Kakor razumemo mi interese avstro-ogerske države, bi bil njen ideal v tem, da bi postavila svoje narode, Nemce in Slovane v tako ugodno kulturno položeno, da bi te narode zavidali zunanji soplemeniki zaradi visoke stopinje kulturnega razvitka, ne pa da bi mislili, kakor da bi naša država ne umela povzdigniti svoje narode na tako stopinjo. Mi ne vidimo v tem ideal misije Avstro-Ogerske, da bi ona usiljevala jednostransko vstojnim narodom zapadno, njih svojstvom nasprotujočo kulturo, pač pa v tem, da bi ti vstojni narodi sami od sebe hodili izposojevati si dobrote te kulture. Ali doslej v Avstro-Ogerski niso razvili ali pospeševali slovanske kulture in zato tudi balkanski narodi ne morejo hoditi po njo, za zapadno, prinašano po neslovanskih življih pa ne marajo.

Avstro-ogerski državniki bi morali take argumente vsekakor uvaževati; kajti le po uresničenju notranjega ideala, to je po zadovoljenju lastnih narodov na podstavi specifičnih kultur, zapadne za Nemce, slovanske za Slovane, bo možno vzbuditi dovoljeno in osrečujočo zavist zunanjih narodov, videčih, da se soplemenikom ne godi samo dobro v Avstro-Ogerski, ampak tudi boljše, nego v zunanjih celó narodnostnih državah. S tega stališča Avstro-Ogerska zavrne lahko vsako zunanje vtikanje v narodnostne zadeve svojih narodov, v tem ko bo s ponosom družila se s političkimi zavezniki jedino v zmyslu strogo političkih interesov.

Kdor bi vprašal, kam pa z Madjari, Rumunci ali peščico Lahov, odgovarjamo, da Rumunci so bili in so

po zgodovini pristaši slovanske kulture, Madjari so bili tudi najprej v kulturni dotiki s Slovani in so imeli več stoletij slovansko cirilo-metodijsko cerkev in celó državno upravo v slovanščini. Italijani pa takó imajo isto kulturo, katero so sprejeli Nemci od Romanov, oziroma Latincev. Glavno pa je, da ti odlomki ne odločujejo, in je v dinastičnem interesu poštovati pred vsem Slovane in Nemce z njih lastnimi kulturami, torej tudi s književnostjo v enakoveljavnih skupnih jezikih.

Po vsem tem je zadača Avstro-Ogerske v tem, da 1. svoja odnošenja nasproti zunanjim, pred vsem narodnostnim državam, ki imajo soplemenske narode ali njih odlomke v naši državi, poštevajo jednako, ne pa pristransko; 2. reši narodnostno vprašanje svojih narodov takó, da se bodo razvijali vsaj jednako, kakor zunanji soplemeniki; zato je treba pospeševati ne samo nemško, ampak tudi slovansko kulturo s pomočjo enakoveljavnih kulturnih pomočkov na obeh straneh.

* * *

Pogajanja s Čehi.

S posredovanjem in pod načelništvom osrednje vlade Dunajske so se sešli odbrani zastopniki češke in nemške narodnosti 4. januarja t. l. na Dunaju, kjer so bile konferencije z namenom pogajanja.

Po vsej Avstro-Ogerski se zanimajo za sklepe in posledice teh konferencij; posvetovanja pa so zaupna in tajna.

Kakó se postavijo zastopniki češki prav za prav ni znano, oziroma ne vé se, za koliko bi se udali nasproti Nemcem, kateri zahtevajo to, kar so izjavili ob izstopu iz Praškega deželnega zbora, namreč:

- 1) Ustanovitev nemškega senata pri Praškem deželnem nadsodišču,
- 2) delitev deželnega šolskega sveta in deželnega kulturnega sveta,
- 3) glasovanje v deželnem zboru po nacionalnih kurijah; ustanovitev posebnega oddelka ali departementa pri namestništvu in
- 4) delitev dežele po narodnostnih okrajih.

Naj pa sklenejo kar drago na teh konferencijah, že ime kaže, da so samo posvetovanja, in kot taka so samo po sebi dobro znamenje, da so pričela ravno začetkom leta. Sklepi teh pogovorov pridejo potem vsakakor na javnost in se bodo na primernem mestu obravnavali z namenom, da bi se uzakonili. Takó bodo imeli tudi dotični narodi priliko o stvari razgovarjati se in povedati svoje mnenje, koliko se zlagajo ali ne zlagajo z dogovori svojih zastopnikov. Zastopniki v zmislu, da bi jih bili narodi celokupno pooblastili v to, oni itak niso, in to daje narodom še več svobode, da razodenejo svobodno svoje misli o izidu konferencij.

Mi s svojega stališča ne moremo smatrati teh konferencij za drugo, kakor za začetek, kakó bi se izvršila narodna enakopravnost. Ako so se ta posvetovanja vršila v zmislu, da bi osrednja vlada zvedela, kakó bi se napravila posebna vladna predloga za izvršenje narodne enakopravnosti za vse narode, potem je ta začetek celó srečen, da se je pričel ravno z zastopniki češkega kraljestva, prav za prav pred vsem s Čehi kot takimi. Kajti dasi Poljaki vodijo doslej vso desnico v državnem zboru, so vendar Čehi prvi, od katerih je ali bi morala biti zavisna kakovost desnice, oziroma večine državnega zbora, in da ni tega sedaj, zakrivali so največ Staročehi sami s svojim plemstvom.

Na take konferencije pa bi se morali sklicati zastopniki tudi drugih narodov, kajti take in veliko slabše razmere v narodnostnem pogledu so tudi po mnogih deželah. In tu bi bili poštovati pred vsem Poljaki z zastopniki ruskega naroda. Ali Poljakov ni treba niti vabiti, ko je znano, da oni se niso še naučili dovolj, da bi privolili v izvršenje narodne enakopravnosti, ker je ne marajo nikakor podeliti avtohtonimu Rusom gališkim. O drugih narodih, posebnó o Slovencih in galiških, kakor bukovinskih Rusih je znano, da težé po narodni avtonomiji, in osrednja vlada vé torej že naprej, kako bi osnovala načrt za izvršbo narodne enakopravnosti gledé na ta dva naroda. O Hrvatih in Srbih, zastopanih v državnem zboru Dunajskem pa se je takisto nadejati, da bi se urédili tudi na podstavi narodne samouprave.

Ako bi pa sedanje Dunajske konferencije imele namen, da bi se dognalo sporazumljenje samo med Čehi in Nemci in to zopet samo v mejah češkega kraljestva, bi bilo to stališče napačno in nasprotno celó liberalnim Nemcem tudi češkega kraljestva. Kajti liberalni Nemci v svojem glavnem glasilu zopet poudarjajo, da pogajanja za narodna in jezikovna vprašanja spadajo ne v kak deželni, ampak naravnost in jedino v državni zbor. S tega stališča niti liberalni Nemci, ako ostanejo dosledni, ne privolé, da bi se sklepalo o narodnih vprašanjih v Praškem ali kakem drugem deželnem zboru.

To stališče je tudi jedino pravo; to stališče je popolnoma v soglasju z ustavo, oziroma narodnostnim ali XIX. členom državnih osnovnih zakonov. Znano je namreč, da, ko se je snovala sedaj veljavna ustava, dotični odbor je izjavil se izrecno, da izvršilni zakon k XIX. členu osnovnih zakonov se osnuje še le pozneje, ker takrat ni bilo časa niti primerno zato, ko ni bilo nekaterih slovanskih odlomkov prisotnih. Člen XIX. pa tudi po vsej logiki svoje vsebine razločno in neoporečno zahteva, da se tak izvršilni zakon sklene v državnem zboru, ker velja za vse narode in njih odlomke, ne pa samo za kako deželo ali samo kak narod.

Čehi in Nemci češkega kraljestva se torej ne morejo pogajati o narodnih in jezikovnih vprašanjih v Praškem deželnem zboru, ampak morajo svoje zadeve pred-

ložiti državnemu zboru. Ta točka je dognana in se ji ne dá oporekati.

Država in avstrijski, pred vsem slovanski narodi pa imajo še posebne razloge, da se Čehi in Nemci češkega kraljestva ne pogajajo sami, še manj pa, da bi sami za se izvrševali narodno enakopravnost. Ako so češki Nemci znali takó rekoč celi nevesči Evropi opisati položenje takó, kakor bi bilo rešiti narodnostno vprašanje po njih ukusu samo v češkem kraljestvu, je resnici na ljubo stvar popravljati in odgovarjati, da narodnostno vprašanje ni v Avstro-Ogerski rešeno nikjer, razun v onih nemških deželah, kjer so Nemci zase, torej itak rešitve potreba ni, ker ondi ni takega vprašanja. Ali drugače je to vprašanje rešiti v vseh deželah gledé na Čehesame, potem glede na gališke in bukovinske Ruse, kakor na Slovence in Srbohrvate. Nemci na Češkem ali njih zunanji in notranji zagovorniki nikakor ne morejo pospeševati rešitve narodnostnega vprašanja samo zase s pretvezo, da to zahteva mednarodno položenje države. Kolikor je ta razlog opravičen, ima jednako veljavo in znak še večje nujnosti tudi pri vseh drugih avstrijskih narodih, in bi bilo iz tega razloga v doslednem interesu državnem, da se narodnostno vprašanje kar možno naglo reši tudi na Ogerskem. Kajti tam Madjari popolnoma prezirajo narodno enakopravnost nasproti Slovakom, Srbom, Rusom, Rumuncem in v obče gledé na vse nemadjarške narode. Po takem je narodnostno vprašanje rešiti vsaj v Cislitaviji ne samo za omejeno češko kraljestvo, ampak za vse narode, zastopane v državnem zboru Dunajskem.

Čehi iz češkega kraljestva pa tudi niso sami, in njim je skrbeti enakomerno, da se izvrši narodna enakopravnost za vse Čehes, torej tudi za moravske in šlezke, da ne govorimo o drugih njih odlomkih. Čehom češkega kraljestva je pred vsem nvaževati, da ostali Čehi in drugi avstrijski Slovani združujejo svoje nade o izvršbi narodne enakopravnosti ravno z dobo in priliko, ko se bo izvrševala narodna enakopravnost za češko kraljestvo. Kajti jedino v češkem kraljestvu so Nemci v manjšini, drugod pa so sami zase ali pa gospodujejo v dejanskih ali umetnih večinah po raznih deželnih zborih. V teh zborih se počutijo Nemci prav dobro, kakor kažejo celo na Moravskem, kjer njih četrtina gospoduje nad tremi četrtinami Čehov, še bolj pa na Šlezkem, Štírskem in Koroškem. Nemci takih dežel s svojimi večinami bi se nikdar ne hoteli pogajati s Slovani, kaj-li še privolití v izvršbo narodne enakopravnosti.

Čehi češkega kraljestva imajo torej vso odgovornost gledé na interes države in ostalih Čehov in drugih Slovanov, ako se postavijo na pravo ali pa krivo stališče.

Čehi češkega kraljestva imajo dolžnost zase in za drugo avstrijsko Slovanstvo, da predložijo sami ali pa spodbujajo osrednjo vlado, da predloži ona predlogo za

izvršbo narodne enakopravnosti istočasno in enakomerno za vse narode, katerim velja sedanja ustava od l. 1867. Čehes češkega kraljestva bi celó sami sebi kopalí grob, ako bi ne rešili narodne enakopravnosti tudi za Čehes drugih dežel in za vse druge Slované. Dr. Rieger pozna sam le predobro vse razmere, in zato se je nadejati, da se bo tudi držal jedino pravega stališča, odločilnega jednako za državo samo, kakor za vse njene narode.

Ako liberalni Nemci zahtevajo rešitev jezikovnega vprašanja v državnem zboru morda zastran nemščine kot državnega jezika, mora biti to Slovanom pač vse jedno, ker je dovolj, da v doslednosti morajo priznavati državni zbor kot jedino kompetenten tudi za vse druge skupne zadeve, in izvršba narodne enakopravnosti je taka skupna zadeva. Torej spada tudi ta v državni zbor.

O državnem jeziku pa se Čehi in Nemci češkega kraljestva niti pogajati ne morejo sami; to vedó liberalni Nemci dobro in zato težé po razpravljanju vsaj tega vprašanja v državnem zboru. Državni jezik je točka, o kateri imajo soditi vsi narodi, ti narodi pa niso doslej zastopani kot taki ne v deželnih zborih, ne v državnem zboru. Poprej se morajo torej dati pojedinim narodom narodni zastopi za vsak narod posebe; še le ti zastopi bodo imeli oblast, napravljati koncesije za kako točko, ki se tiče narodnosti in jezika, in taka točka je državni jezik.

Tudi ni možno napraviti zakona v državnem jeziku, dokler se o tem ne pogodé narodi in vlade z Madjari. Kajti poslednji hočejo imeti svoj jezik za državni jezik; to pa vendar se ne zлага z znano logiko, da nemški kot državni jezik je potreben zaradi skupnih državnih interesov, zaradi jednote države. Ako je to res, je nemški jezik kot državni jezik potreben tudi na Ogerskem, in zato je pogajanje potrebno z Madjari. Sicer pa, ako bi se priznavala dva jezika kot državna jezika za skupno cesarstvo, ni umeti, zakaj bi v soglasju z dvema kultura v državi, ne postavili nemški in slovanski jezik namesto madjarščine za državna jezika. Zato pa bi bila potrebna zopet poprej izvršba narodne enakopravnosti.

Tako se torej ni bati, da bi sklepali Čehi in Nemci češkega kraljestva o državnem jeziku, in njih posvetovanja ali posledice teh razgovorov spadajo konečno in neizogibno v državni zbor. Tako umemo mi pomen sedanjih konferencij na Dunaju.

* * *

Narodna avtonomija in državno-pravne skupine.

Velike države so prisiljene zaradi uprave na znotraj deliti se v večja ali manjša okrožja, naj se ta imenujejo kraljestva, vojvodine, kneževine, mejne ali priproste grofije ali departementi, gubernije, pokrajine ali pa dežele. Na Ogerskem imajo takó imenovane županije ali

komitate, v Cislitavije po splošnem imenu dežele z raznimi naslovi, podedovanim iz prejšnjih dob. Tako razdeljevanje je neizogibno in, kjer biva v jedni in isti državi samo jeden narod, tudi ni nikakega spodtikanja nad tako s stališča uprave bolj ali manj primerne delitve. Kajti v narodnostni državi biva v vsakem kraju jeden in isti narod torej v narodnostnem pogledu ne oporeka nikdor sam sebi; urejuje se, kakor mu je ugodno, ne pa z željo, da bi gospodoval nad drugim narodom ter se celo tujčil. V narodnostni državi narodnostnega vprašanja niti ni, torej tudi v departementih ali gubernijah ni nikake spodtike nad njih področjem ali delokrogom. Tu se vedno vpraša, kaj bi spadalo v osrednjo in kaj primerniše v uprave pojedinih takih okrožij.

Vse druga je pa v Avstriji, oziroma Avstro-ogerski. Sicer bi tudi tu ne bilo narodnostnega vprašanja, celo pri sedanjem obsegu pojedinih pokrajin, ako bi se narodnostno vprašanje ne reševalo tudi po deželah, po deželnih zborih in deželnih vladah in deželnih raznih gospodkah, temveč pa bi se narodne in jezikovne zadeve razpravljale ali mogle razpravljati jedino s pomočjo osrednjega zastopa in državnega zbora in osrednjih vlad. Potem bi deželni zbori in drugi deželni organi ne imeli nič opraviti z reševanjem narodne enakopravnosti, in deželni zastopi bi utegnili ostati s svojim ostalim področjem, torej brez oblasti vtikati se v veči, ki se dostajajo gojenja narodnosti in jezika vsakega naroda proti sebi.

Ali ravno to, da razpravljajo deželni zastopi tudi narodne in jezikovne zadeve, so v Avstro-Ogerski prava zavira pravega miru med narodi. Zastopi dežel s pomešanim prebivalstvom in dosledno z zastopniki odlomkov raznih narodnostij dobivajo večine zastopnikov jedne same narodnosti, in te večine rešujejo narodne in jezikovne zadeve manjšinam v neugodnem zmislu. Stvar je umljiva in znana avstrijskim podanikom, bolj nego vsako drugo dejstvo in zato ni treba obširniše govoriti o njej. Umljivo je po takem tudi, zakaj so manjšine proti razširjenju deželne avtonomije. Saj se morajo bati, da razširjeno področje deželne samouprave dobi zajedno povečano oblast v narodnih in jezikovnih zadevah in ta povečana oblast v narodnih in jezikovnih zadevah se porablja potem večinam v korist, manjšinam pa na škodo.

Znano je vsled tega, kako se protivijo na vso moč manjšine, da bi zlasti šolski zakoni uredili v zmislu povečane oblasti deželnih samouprav; kajti tako bi večine najpogubniše vplivale na manjšine drugih narodnostij. Znano pa je tudi, da se manjšine žele odtrgati izpod področja tako osnovanih deželnih avtonomij. Slovenci težè že zdavno po tem, da bi se ločili iz deželnih zborov, kjer so razun sedaj na Kranjskem, povsod v manjšinah po deželnih zastopih. Gališki Rusi tudi se hočejo ločiti od deželne samouprave, kjer gospodujejo brezozirno Poljaki.

Najbolj pa delajo za dejansko in formalno ločitev Nemci na Češkem in Italijani na Tirolskem.

Nemci in Italijani sami obsojujejo sedanjo osnovo deželnih uprav, kjer so v manjšini oni; a dosledno morajo jednake težnje, izvirajoče iz enakih vzrokov, odbravati ali pripoznavati tudi pri deželnih manjšinah drugih narodov.

Vse to kaže in dokazuje, da je treba deželne uprave predrugačiti. To je možno na dvoji način: ali da se odvzame deželnim upravam oblast o sklepanju glede na narodne in jezikovne zadeve, ter da s tako zmanjšanim delokrogom ostanejo in delujejo še dalje, ali pa, da se vstvarijo narodni zastopi, juristični organi za vsak narod posebe, kateri bi potem prevzeli vse naloge sedanjih deželnih zastopov in povečano, to je izključno oblast, ukrepati o narodni enakopravnosti, pod nadzorstvom seveda osrednje vlade. Ako bi se deželni zastopi spremenili v narodne zastope ali narodno avtonomistiške organe, bi se uprava celo zmanjšala in bila bi ravno tako mirna, kakor v departementu ali gubernijah držav, v katerih biva samo jedna narodnost. Kajti narodni in materijalni interesi bi bili sicer združeni, v področju jednih in istih, tu narodnih zastopov, ali ker bi v vsakem takem zastopu sedeli samo odposlanci jednega in istega naroda, bi ne prišli gmotni in kulturni ali narodni in jezikovni interesi nikdar v navskrižje; saj bi bilo jedno in drugo v interesu jednega in istega naroda razpravljati.

Ko bi pa stara ljubezen do deželnih uprav vsaj od začetka ne dopuščala take spremembe ali zlitja deželnih zastopov v narodne zastope, utegnili bi deželni zastopi ostati še nadalje, toda odvzela bi se jim oblast, razpravljati narodne in jezikovne zadeve, in te poslednje in jedino te bi obravnavali in določevali na novo vstvarjeni juristični organi za vsak narod posebe.

Ker so nekateri narodi in narodni odlomki jako obsežni, bi se narodni zastopi primerno organizovali.

Tako bi dobil vsak nacionalno-avtonomistiški organ svoj generalni zbor, in temu bi se pridružili okrožni zbori z določenimi opravili.

Tako bi se ustreglo onim, ki se ne morejo odtrgati od deželnih individualitet ali sedanje deželne avtonomije, in bi bilo zajedno ustrezno državi in narodom, med katerimi je sedaj na škodo njih razvitku in državnim interesom toliko prepira in sovraštva. Uslovja za narodnoavtonomistiške skupine pa so v tem, da bi se poštevali le taki narodi, ali njih odlomki, ki štejejo po več milijonov duš. Zato bi se Slovenci celo z zjedinjeno Slovenijo bili le začasno v jedni skupini, v tem ko bi se pozneje, po odstranjenem duvalizmu pridružili drugim slovanskim oddelkom. Da je treba ustvariti take skupine, zato so posebni razlogi, in bi to bilo tudi zaradi manjših stroškov ugodno. Program, ki se je objavil v izvršbo narodne avtonomije v Avstriji, in ki je

fundamentalno utemeljil to osnovo,¹ ima pred očmi skupine, ki bi se osnovala v Avstriji pred odstranjenjem duvalizma, in potem skupine po porušenem duvalizmu. V prvo dobo bi spadale te-le narodne samoupravne skupine: 1. nemška, 2. jugoslovanska, 3. češka 4. poljska, 5. gališkoruska in 6. Dunajska. Ta pa zaradi posebnega značaja stolnega mesta. Kedar bi se porušil duvalizem, povečale bi se po pristopu ogerskih sorodnih narodnostij naslednje pokrajine: nemška, jugoslovanska, češka in gališkoruska; novi pa bi se osnovali: kot 7. pokrajina rumunska in 8. pokrajina madjarska.

Vidi se, kakó bi bilo potreba jako malo skupin v obsežnem cesarstvu, in kakó veliko preprosteja ali jednostavniša in naravniša bi bila vsa uprava, ki bi zahtevala pri večih skupinah samo po nekoliko prikladno osnovanih okrožij z okrožnimi zbori.

Vsak narod bi potem v svojem zastopu razpravljal pred vsem šolske in cerkvene zadeve, vsled česar bi se ne povzdignila samo kultura razuma, ampak tudi srca ter bi se utrjevala neizmerno tudi morala in verska čustva. Narodi bi se npravstveno povzdignili tem bolj, ko bi skrbeli za notranje narodne osnove, kakor svojstveno ugajajo vsakemu narodu posebe. Gmotno stanje bi zavcelo in država bi imela največ dobička o pospetju srečno v delu kulture tekmujočih narodov. Narodi zadovoljni sami s seboj, bi izpolnjevali državljanske dolžnosti veliko laže in radovoljniše, ter bi se dinastičen, itak nikdar nezamerli čut okrepil, kakor v nobeni drugi državi. Zunanji narodi bi Avstro-Ogersko zavidali, a nikdar bi ne bilo slučajev, da bi se prijavljali veleizdajniki, izdajniki domovine; jednako bi zunanji soplemenski narodi ne imeli povoda v temnih barvah slikati avstrijske razmere, kakor delajo to sedaj med liberalnimi Nemci celó v državnem zboru, takó da jih mora zavračati sama osrednja vlada. Laže se tudi sedaj mnogo zlasti od strani liberalnih Nemcev na škodo državi; ali potem bi taki slikarji niti ljudij ne dobili, ki bi jim verovali, v tem ko so v Velikonemčiji tu pa tam jako preverjeni, kakor da bi bili strankarski interesi liberalnih avstrijskih Nemcev vse verno slikani na zunaj.

Liberalni Nemci so našteli nasproti Čehom v kraljestvu zahteve, katere ne obsezajo nič manj, nego ločitev z veljavo narodne avtonomije, in jednako ne nasprotujejo Italijanom na Tirolskem jednake ločitve. V teh zahtevah pa je načelna napaka v tem, da bi po razkrojitvi češkega kraljestva in Tirolske ne Nemci ne Italijani ne bili sovražni v narodne samoupravne skupine, ampak samo ločeni v navedenih dveh pokrajinah, v tem ko je princip narodne avtonomije ta, da zahteva združenje vseh skupno živečih, če tudi po raznih krajih bivajočih od-

lomkov vsakega naroda posebe. In ta razložek je fundamentalnega pomena. Kajti s takim združenjem vsakega naroda jeden jurističen organ učini za vselej mir in zadovoljnost vsakega naroda, v tem ko razkrojitev češkega kraljestva in Tirolske bi puščala še vedno odprto vprašanje, kakó bo pa z ostalimi odlomki Čehov, Nemcev in Italijanov. Ravno iz tega je razvidno, da liberalni Nemci želé samo zase upokojenje, za državno pa ne skrbé, ker bi prepri potem še vedno ostali v drugih pokrajinah. Ravno ta posledica daje in mora dajati češkim državnikom pomisliti, da se ne spuščajo v nobeno konečno določbo v zmislu liberalnih Nemcev v češkem kraljestvu, ako isti Nemci ne privolé v pomirjenje vseh narodov in dosledno v zasnovu narodne avtonomije za vse narode. Napačno bi bilo, da bi Čehi sploh pogajali se samo gledé na češko kraljestvo brez poštevanja drugih Čehov in ostalih Slovanov.

Čehi morajo zajedno poštovati, da se postavljajo liberalni Nemci gledé na Nemce češkega kraljestva na stališče in skupni interes vseh avstrijskih Nemcev, celó nemške kulture v obče. Jednako stališče mora se interesa države in avstrijskih Slovanov veljati za vse Čehé in dosledno za vse Slované. Slovani avstrijski ne hrepené pred vsem po drugen kakor po tem, da se smejo kulturno razvijati z zagotovljeno jim ustanovno svobodo. Torej se ne morejo braniti nasproti Nemcem, ako ne pridejo vsi zajedno v jednako položenje, kakoršno imajo v Avstriji že sedaj Nemci in bi je imeli brez izjeme povsod, ako bi se odkrojili v češkem kraljestvu od Čehov.

Iz vsega sledi, da narodna avtonomija se ne more polovičarsko izvrševati ali omejevati de Facto, če tudi pod drugim imenom samo za Nemce v češkem kraljestvu ampak dosledno za vse Slované avstrijske in za vse narode naše države v obče. Da pa liberalni Nemci hočejo imeti samo polovičarsko narodno avtonomijo, to je doseči dejansko razkrojitev češkega kraljestva, to je razvidno iz tega, da se po svojem glavnem organu protivijo narodni avtonomiji in slovenske težnje po narodni avtonomiji, ali kar je vse jedno, po združenji Sloveniji naravnost smešijo ter Slovence poleg tega še ovajajo na način, ki se more zdeti vsakemu mislečemu politiku ne samo smešen, ampak tudi nedostojen. Liberalni Nemci po svojih organih smešijo „interessante Nationchen“; no, v resnici sedaj še teh ni, ker so brez vsake politiške zveze razkosani po raznih deželah. Še le po izvršbi narodne samouprave bi dobili ti narodičji zares zavest o skupnosti, in še le tedaj bi bilo možno zmerjati jih s priljubljenim pridevkom „interessante Nationchen“. Ravno to zmerjanje pa daje že sedaj državnikom in slovenskim narodom v Avstriji povod, da ne mislijo samo na narodno samoupravo teh narodov, ampak tudi na ravnomerno kulturno njih razvitje. In tu je poštovati, da se zavest o skupnih kulturnih zadačah slovanskih narodov v Avstriji bode razvijala in krepila laže na podstavi na-

¹ Glej: Programm zur Durchführung der nationalen Autonomie in Oesterreich. (Von einem Slaven.) Verlag des „Parlamentär“, na Dunaju. 1886.

rodne samouprave, nego se more to goditi po sedanjih deželah brez narodnih organov, in ko se še posebe in nalašč ali v slabo razumljenem interesu celó pospešuje ne samo separatizem, ampak tudi partikularizem teh malih narodov.

Ako po vsem tem umejo državniki prav avstrijski in dinastični interes, morajo se poprijeti principa, na katerem sloni narodna samouprava vsakega naroda posebe, in ko bi bili pojedini narodi ali, bolje rečeno pojedini njih voditelji nasprotni taki organizaciji, morajo državniki sami poučiti jih o dobičkih, ki jih obseza narnardna avtonomija za državo in za pojedine narode pred sedanjo deželno avtonomijo.

Državnikom ni treba kazati na drugo, kakor kar je še zaslediti v Avstriji, in kar je že bilo. Avstrijski Srbi imajo svojo cerkveno avtonomijo; oni so v tem pogledu sami za se in srečni, kolikor jih ne moti strankarski interes madjarske gospodovalne liberalne frakcije.

Rusi gališki so bili dobili za Bacha svojo narodno avtonomijo, in na Kromeriškem državnem zboru je sprejela tedanja vlada Palackega načrt, da bi se država preustrojila po etnografskih skupinah. Zastopniki raznih narodov, prešinjeni od svobodnega duha tedanje dobe, so razumeli narodno enakopravnost v zmislu narodne avtonomije; v tem zmislu so zasnovali takrat tudi člen o narodni enakopravnosti, in v tem zmislu se je isti člen prenesel v pozneje in naposled v sedaj veljavno ustavo.

Ako so bili narodni zastopniki tedaj za narodno avtonomijo, kakó to, da bi sedaj porušili njen princip.

Ako pa Nemci, sosebno liberalni Nemci, teže po državnem jeziku, ki naj bi bil formalno nemški, kakor je vsaj v tej polovici že sedaj in čez posebne meje de fakto, je odgovoriti, da imajo tu govoriti pred vsem narodi, zastopani po primernih narodnih organih; torej, kakor zgoraj omenjena zahteva, da se uresniči poprej narodna avtonomija. Potem se bodo s kompetentnimi gosposkami zastopniki pojedinih narodov, izbrani iz narodnih avtonomistiških zastopov, pogajali o potrebi in mejah državnega jezika. Poprej pa bi to ne bilo umestno, ker nekateri narodi niso sedaj niti povoljno zastopani v državnem zboru, da bi dajali prednost kakemu jeziku, katera ni utemeljena v ustavi. O prednosti kakega jezika morejo določevati jedino pooblaščenci narodov kot takih ali narodnih celov, za katere velja ustava in sosebno narodnostni ali člen XIX. drž. osnovnih zakonov.

Za ustavo so se izrekli lanskega leta celó nasprotniki zgodovinskemu državnemu pravu. Iz tega sledi, da zgodovinsko državno pravo ni dosežno, predno se ne izvrši narodna enakopravnost. O nedoslednostih, ki so v tem da se zagovarja duvalizem ali madjarsko državno pravo zanikuje pa zgodovinsko češko pravo, ne govorimo.

Vzroki, zaradi katerih hočejo meriti tu z dvojno mero, so preznani, da bi jih ponavljali. Dovolj je vedeti, in grof Taaffe je sam v tem zmislu odgovoril, da sedaj ni čas primeren, za izvršbo češkega prava, oziroma koronanja.

Da bi bili Čehi poštevali sedanje politiško polozenje, potem mojstersko razpravo, ki se jim je posvetila lansko spomlad v posebni brošuri,¹⁾ bi ne bili potratili toliko časa, ne da bi bili kaj dosegli, in bili bi oni in ž njimi drugi, pred vsem tudi slovanski narodi že na boljem. Pisatelj one v državniškem duhu pisane knjižice je stvar utemeljeval tako, da naj bi Čehi zahtevali pred vsem narodno enakopravnost na podstavi narodne avtonomije. Ko bi dosegli to, bi se utrjevali in laže čakali na dobo, ko bi se moglo izvršiti tudi zgodovinsko češko pravo. Da bi poslednje dosegli, bi pospeševala ravno narodna avtonomija, in resnica je lahko umevna. Kajti kakor drugi narodi, bili bi tudi Nemci na Češkem pomirjeni, uživajoč dobičke narodne avtonomije. Ravno vznemirjenost Nemcev, bodisi po pravici ali krivici, pa je glavni vzrok, da niti misliti ni na koronanje s češko korono, dokler niso Nemci zadovoljni.

Jednako bi Čehi po izvršeni organizaciji narodne avtonomije ne kazali se v svetlobi sebičnosti, kakor sedaj ko so prezirali celo krvne brate v Moravi in Šlezki drugi Slovani bi bili tudi zadovoljni in bi pomagali moralno, da bi prišli do izvršbe zgodovinskega češkega prava, ako bi bilo potem te izvršbe — sploh še treba. Ravno ker bi ne bila ta izvršba več toliko potrebna, vsaj bistveno ne, bi se Nemci lažje sprijaznili ž njo. In ko bi tudi zgodovinsko pravo nikdar ne prišlo do izvršbe, bi pa Čehi toliko laže pobijali duvalizem, ker ako ne velja ali je škodljivo jedno tako pravo, je neveljavno, in pogubno tudi drugo. Pred to logiko bi morali obmolkniti znotranji kakor zunanji vplivi.

Zato se je držati Čehom še vedno nasveta posvečene brošure, in ta nasvet se glasi v glavnih točkah d o s l o v n o takó-le: *Izvršba enakopravnosti vseh v kompaktnih masah bivajočih in na milijone duš znašajočih narodov po posebnem državnem zakonu, ki določuje **národno zastopstvo vsakega teh narodov.*** — Pridobitev ali dosega zgodovinskega državnega prava češkega kraljestva, oziroma vseh historično k češki kroni pripadajočih dežel potem kedar bi bil pričakovati in v obliki, *katera ne škoduje enakopravnosti vseh narodov in dosledno moči cesarstva.*²⁾

V tem dvojnem nasvetu je obsežena politiška modrost za vse avstrijske narode brez razločka, ali imajo kako zgodovinsko pravo ali ne, ter je zajedno naznačena tudi taktika za one narode, ki se opirajo na svoje zgodovinsko državno pravo. Torej se je po tem nasvetu, oziroma v nasvetu izrečenih načelih ravnati ne samo Čehom, ampak tudi gališkim Rusom in Hrvatom, ki težé

¹⁾ Das Parteiwesen der Slaven in Böhmen. Laibach 1889.

po združenju na podstavi svojega zgodovinskega državnega prava.

Najprej je doseči zjedinjenje na podstavi narodne avtonomije po juristiških organih za vsak narod posebe, in to s pomočjo posebnega zakona, sklenenega v zmislu čl. XIX. državnih osnovnih zakonov *po preprosti večini glasov v državnem zboru*, in potem še le, ako in kolikor se zdi primerno in potrebno zjedinjenje po skupinah na podstavi zgodovinskega državnega prava, kakoršno je neoporečno utrjeno pri Čehih, Rusih in Hrvatih Avstro-Ogerske. To državno pravno zjedinjenje v posebne večje skupine pa zopet zahteva take oblike pravic, da ne škodujejo narodni enakopravnosti pojedinih narodov, drugič in dosledno ne škodujejo moči celokupne države. Glavni povdarek pri vsem nadaljnjem teženju vseh narodov, posebnost pa Slovanov je devati po vsem na to, da se **najprej** zahteva izvršba narodne enakopravnosti s pomočjo narodnih samoupravnih skupin in **potem** še le izvršba zgodovinskega državnega prava.

Gledé na časni red so torej Čehi grešili, ker so popolnoma prezirali narodno avtonomijo ter so s tem izgubili za se in za druge avstrijske narode vso dobo sedanje osrednje vlade. In ako so prešle jeseni dalmatinski Slovani oglasili se za zjedinjenje s Hrvaško in Slavonijo na podstavi državnega prava hrvaškega, niso hoteli reči s tem, da naj se izvrši najprej to združenje, ampak so hoteli samo razodeti svetu, da niso pozabili še svojega državnega prava; in oni vedó dobro, da je treba poprej skrbeti v Avstriji ali v tej polovici za narodno avtonomistiško združenje. Čehi češkega kraljestva so pa ves čas delali ravno nasprotno, ko so povdarjali, razširjenje deželne avtonomije ter s tem pogubno ravnali gledé na lastne krvne brate v Moravi in Šlezki in konečno gledé na vse Slovane, ki so po raznih deželnih zborih v manjšinah.

Napačno so ravnali Čehi, da so se upregli seособno lani v to, da bi se izvršilo njih zgodovinsko pravo in s tem združeno venčanje ali koronanje. In sedaj bi bilo zopet napačno, ako bi se Čehi pogajali z naj državnega zbora morda v deželnem zboru Praškem, ker bi s tem prezirali Čehi v Moravi in Šleziji, in ker, kakor zgorej dokazano, bi ne prišli ne oni ne državniki takó lahko do izvršbe narodne enakopravnosti za ostale slovanske narode, to pa zato, ker bi liberalni Nemci potem čisto nobenega interesa ne imeli sporazumeti se v deželah, kjer imajo sami večino. Ako pa menijo Čehi, da bi, ko bi se okrepili v češkem kraljestvu, potem laže potegnili se za Čehi po drugih deželah, pač se motijo, ker ne vedó, ali in do kedaj se okrepijo sami v toliki meri za namerjano pomoč, in ker ne vedó, ali bi jim drugi faktorji ne delali zavir, morda še bolj, nego sedaj gledé na dosego izvršbe češkega zgodovinskega prava. Naposled pa bi bila taka politika Čehov češkega kraljestva v najugodnišem slučaju za skupnost Čehov presebična gledé

na prezirane in na cedilu puščene ostale Slovane. Za sedaj pa bi bila zajedno kratkovidna, ker Čehi sami, tudi v skupnosti, se ne rešijo v kulturnem boju sami, ampak jedino s pomočjo ostalih Slovanov na podstavi skupne slovanske kulture, katera, kakor je bilo dokazano zgorej, je zajedno potrebna v največem interesu celokupne države naše.

To so torej pomisleki, ki vsi zahtevajo, da Čehi češkega kraljestva spremené svojo dosedanjo taktiko ter skušajo najprej doseči v skupnosti z ostalimi Slovani in s pomočjo osrednje vlade narodno enakopravnost na podstavi narodne avtonomije in potem še le se denejo z ostalimi državnopravnimi narodi na to, da bi se izvršila zgodovinsko državno pravo teh narodov, oziroma Čehov, Rusov in Hrvatov Avstro-Ogerske.

* * *

Program Slovencev.

Ako se zgorej razgovorjena načela prava glede na sporazumljenje, torej gledé na interese celokupnega cesarstva, kakor gledé na interese avstro-ogerskih narodov v pojedinosti in skupnosti, imajo dosledno ista načela veljavno tudi za Slovence. Ako je gledé na postopanje državnikov in voditeljev pojedinih narodov zgorej kritično podprta taktika prava, potem je neoporečno pravilna in jedino prikladna tudi za Slovence. Po tem takem se morajo postaviti tudi zastopniki slovenskega naroda na stališče interesov, ki jih ima cesarstvo naše na zunaj in na znotraj. V soglasju s temi interesi se je Slovincem vesti kot Slovanom, katerim je gojiti slovansko kulturo; vsled tega imajo ti poslanci v svoji lojalnosti največo dolžnost, da pojasnjujejo tudi oni uslovja, ki zagotavljajo cesarstvu in njegovim narodom obstanek in najugodniše razvijanje materijalnih in duševnih interesov. Slovenci imajo svoj obstanek samo v našem cesarstvu, a ta obstanek je zavisen od obstanka cesarstva samega in obstanek cesarstva je zavisen od primerne uredbe na znotraj, torej od enakomernega pospeševanja dveh nacij, nemške in slovanske. To pospeševanje se bode vršilo enakomerno, ako se podeli in zagotovi svoboda vsestranskega razvijanja nemške in slovanske kulture. Tak razvoj učini nekak ideal med avstro-ogerskimi narodi, zaradi katerega ostane Avstro-Ogerska v narodnostnem pogledu od zunaj nedotakljiva, na znotraj pa porodi zadovoljnost vseh narodov ter tekmovanje v kulturnem delovanju.

Vsled teh uslovij, oziroma postulatov ali zadač naše celokupne države je slovenskim zastopnikom popustiti ožkosrčna stališča, na katerih so zlasti zaradi nemške liberalne stranke, ki bi rada utisnila tudi še odslej cesarstvu nemški značaj. Vsled tega je ta liberalna stranka p^o svojih, zunanje interese zagovarjajočih organih imela ves čas, zlasti tudi zadnja leta jeden glavnih poslov v tem, da je Slovane ovajala, kedarkoli so se postavljali

na stališče slovanske kulture, katera pa, kakor dokazano, ima poleg nemške ali v občo zapadne kulture služiti interesom in obstanku celokupne države.

Slovenski poslanci in voditelji, kakor se je videlo zadnjih let, so se dali po organih nemške liberalne stranke, in madjarske liberalne frakcije terorizovati ali pa sami niso prav umeli interesov celokupne države, ko niso zavračali takega ovaduštva, kakor je znano zajedno za dober denar v službi zunanjih, nikakor pa ne avstro-ogerskih interesov.

Ako torej slovenski rodoljubi in voditelji umejo prav uslovja našega cesarstva in obstanek in uslovja obstanka avstro-ogerskih narodov, morajo odslej zavračati vsakatera nasprotstva, katera zabranjujejo in zavirajo, da bi Avstro-Ogerska se utrdila s pospeševanjem slovanske poleg nemške kulture.

Pospeševati in razvijati pa se daste jednakomerno obe glavni kulturi v našem cesarstvu, ako se popolnoma ločijo ti politiški in občegospodarski od duševnih interesov gledé na razne zastope, ki imajo določevati o teh interesih. Prvo in glavno uslovje za to pa je v tem, da se vstvarijo juristični organi kot zastopstva za vsak narod posebe na podstavi narodne avtonomije. Še le tako bodo narodi začeli zavedati se prvič specifično narodnih svojstev in veljave svojega jezika, in še le s tem tudi svojstev, ki jih imajo sorodni ali sokrvni narodi skupno. Slovenci bodo torej pospeševali slovansko kulturo s tem, da bodo najprej sami med seboj razgovarjali se in določevali o narodnih potrebah po svojem narodnem ali narodnoavtonomistiškem organu. Iz tega sledi, da Slovenci morajo brezozirno in s preziranjem vsakega neopravičnega oportunitizma težati po izvršbi narodne jednakopravnosti s pomočjo narodne avtonomije.

Slovenski zastopniki pa morajo vedeti, da v to jih ne sili samo slovenski narod, ampak tudi dolžnost in pravi patrijotizem do države in dinastični interes presvetlega dvora Habsburškega, kakor tudi skupni interes, ki ga imajo z ostalimi narodi, pred vsem s Slovani. Slovenski zastopniki se morajo torej z vso zgovornostjo ustavljati voditeljem drugih Slovanov, ki bi v separatistiškem interesu še dalje hodili po napačnih potih ali postopali tudi samo z nepravilno taktiko. Slovenskih zastopnikov dolžnost je v državnem zboru, naganjati Čehe in druge Slovane, da se poprimejo izvršbe narodne jednakopravnosti po posebnem zakonu v zmyslu narodne avtonomije.

Slovenci ne smejo zahtevati sami zase narodne avtonomije, pa tudi drugim Slovanom morajo odločno povedati, da se mora narodna avtonomija izvršiti hkratu in enakomerno za vse narode, naj si bodo državno-pravni ali ne. Dokler ni narodnih juristiških organov, morajo slovenski zastopniki vedeti, da ni možno spuščati se v nikako določevanje rabe nemškega ali kakoršnega si bodi jezika kot državnega jezika, naj bi se ta prekri-

val tudi z ogrinjalom občevalnega ali še na toliko ozke inje skrčenega jezika. Tako določevanje vključuje spremembo ustave, oziroma narodnostnega ali člana XIX. drž. osnovnih zakonov, in nad spremembo tega člana so gospodje jedino narodi kot taki, v celotah, kolikor se te nahajajo v naši državi. Jednako pa tudi ni možno snovati šolskih zakonov gledé na rabo jezika in narodnih svojstev, položenih v šolske knjige, dokler se ne izvrši narodna jednakopravnost enakomerno za vsak narod posebe.

Program slovenskega naroda je torej skupen s programom vseh narodov in v soglasju z državnimi interesi ter nareka zajedno taktiko slovenskim voditeljem in zastopnikom, ko kaže pozitivno, na kako stališče se jim je postaviti, kaj odložiti za pozneje, in kakó skupno postopati z drugimi Slovani, protestovati proti krivo postavljenim težnjam, nasprotujočim zajedno narodnim, kakor interesom celokupne države.

Slovenski narod pozna nadalje iz principa narodne avtonomije, da je možno in praktično, narodno avtonomijo vstvariti samo za take narode, ki štejejo po več milijonov duš, in vsled tega je združenje Slovencev vseh pokrajin, kjer prebivajo, v jeden jurističen organ ali v jedno narodnoupravno skupino samo prva stopinja združenja, namreč dotlej dokler bi se ne odstranil duvalizem; dá, še pred porušenjem tega bi obsezala skupina, v kateri bi bili Slovenci več, nego samo to, kar umemo pod zjedinjeno Slovenijo. Ta skupina bi namreč obsezala za *duvalizma: Dalmacijo in Kranjsko, Istro, Tržaško, Goriško Gradliščansko, potem slovenske dele Koroškega in Štajerskega*; po odstranjenem duvalizmu pa bi pridobila ta jugoslovanska imenovana pokrajina še: *Hrovaško in Slavonijo, kakor tudi Reko in slovanske dole zaladske in železne županije, potem pa še Srbsko Vojvodino*, katera se je bila zasnovala za Bach-a, kakor tudi *Bosno in Hercegovino*. Ker bi bila ta pokrajina jako obsežna, bi imela kaj primerno in za potrebo poleg *glavnega* pokrajinskega zastopa tudi *okrožne* zборе in to za Slovence, Hrvate in Srbe.

Že ta obsežnost jugoslovanske pokrajine sama na sebi kaže, kakó bi se zatrl sedaj gospodujoči separatizem, zajedno pa, kakó je potreba večega sorodnega prebivalstva v dosego uslovij za primeren razvoj narodne kulture.

Še le, ko dospejo Slovani, torej tudi Slovenci, do takih nacijonalno-avtonomistiških skupin, bodo mogli pravilno ali taktično misliti tudi na svoje zgodovinsko državno pravo. Posebnega pozitivnega dobička ne bodo imeli v narodnem pogledu nobenega, ker, kar potrebuje narod kot narod, bo imel zagotovljeno v narodnoupravnem organu svoje skupine; dobiček bi utegnil nastati le v politiškem in gospodarskem pogledu, ko bi se utegnili davki porabiti v veči meri za politiško lastno skupino. Če pa pomislimo, da bi utegnulo nastati več

državnopravnih skupin, bi hotela imeti vsaka tak dobiček, in dosledno bi ga ne imela nobena druga nasproti drugi, ker za skupne državne potrebe ostane krvni in gmotni davek prej in poslej neizogiben. Politiške skupine bi utegnile po največ bolje skrbeti za razvoj gmotnega gospodarstva, ker je vsaka taka skupina sebi najbliža, torej tudi najboljše pozna vsestranske potrebe v svojih geografskih delih. Iz tega razloga imajo pravico obstanka tudi sedanji deželni zbori in deželne uprave; samó da so v Avstriji, kakor rečeno, napačno podelili tem deželnim upravam tudi oblast, določevati o narodnih in jezikoslovnih zadevah, kar pa ne gre zaradi posebne sestave prebivalstva našega cesarstva.

Ko bi vendar prišlo po izvršeni narodni avtonomiji do zaresne organizacije tudi skupin, zasnovanih na podstavi državnega prava nekaterih narodov, bi nikakor ne bilo odvracati se od teh teženj, in to v narodnem interesu pojedinih narodov, kakor v interesu državnem gledé na zunanja mednarodna odnošenja.

Znano je namreč, da pojedine države se rade sklicujejo na zgodovinsko državno pravo, in ker kažejo bolj ali manj ekspanzivne lastnosti in težnje, reklamujejo razne dežele tudi s stališča zgodovinskega državnega prava. Takó nacionalni Nemci celó v Avstriji pišejo vedno takó, kakor da bi bilo naše cesarstvo nekaka „Ostmark“, s katero hočejo spominjati na zgodovino srednjega veka; potem se sklicujejo na nemški bund ter hočejo s tem spominom vtisniti nemški značaj tudi deželam, kjer prebivajo Čehi in Slovenci, in vsled tega izbaciti Dalmacijo in Galicijo iz tostranske polovice.

Gledé na jednake spomine in težnje je dobro, da se tudi država sama spominja prave svoje zgodovine in državnega prava svojih narodov. V tem pogledu država iz lastnega interesa ne bo smela prezirati zgodovinskega državnega prava Čehov, avstrijskih Rusov in Hrvatov, tem manj, ko vsa ta prava govoré za interese avstro-ogerske, kakor interese imenovanih narodov. Ako se namreč obnovi tako državno pravo med avstro-ogerskimi državnopravnimi narodi, bodo se prvič obvedeli ti narodi v večji meri, kakó spadajo skupaj v mejah našega cesarstva, in bodo imeli oni in cesarstvo mednarodno orožje v rokah za lastno brambo ravno s pomočjo zgodovinskega državnega prava teh narodov. Nobena zunanja država ne bo mogla reklamovati za se dežel, v katerih bivajo ti narodi, politiško organizovani na podstavi historičnega državnega prava; kar pa se dostaje narodnostnega principa, bi bile zunanje države tudi onemogle, ker narodna avtonomija bi zadovoljevala narode avstro-ogerske takó, da bi se vedno z navdušenjem postavljali v bran za dinastične interese.

Slovenci so v ugodnem položaju, da bi po poseženi narodni avtonomiji bili celo zavarovani v svojem in državnem interesu proti zunanjim aspiracijam tudi

na podstavi historičnega prava. Nasproti zunanjim takim aspiracijam bi se postavila država in bi se postavili Slovenci v družbi drugih narodov v brambo takisto z domačim zgodovinskim državnim pravom. Tudi Slovenci so namreč pod zaščito posebnega historičnega državnega prava. Hrvaški deželni zbor je namreč leta 1712 sprejel pragmatiško sankcijo izrecno z uslovjem, da bodo pripadali Hrvatje pod one Habsburžane, ki bodo vladali tudi v deželah, kjer bivajo še dandanes Slovenci, in pri sprejetju te posebne hrvaške pragmatiške sankcije, se je deželni zbor skliceval izrecno na pogodbo jednakega zmisla od leta 1620.

Po takem so tudi Slovenci državnopravni narod v zmislu, da imajo Hrvatje pravico do njih po hrvaški pragmatiški sankciji od leta 1712, in so torej v tem zavarovani proti zunanjim aspiracijam.

Iz vsega tega je razvidno, da so Slovenci sicer majhen, po čudnih zgodovinskih osodah kulturno zaostal in oslavljen narod; ali kljubu temu ni jim biti malenkostnega duha.

Poleg tega je jezik njih pradedov svedok o razmerno visoki kulturi tega naroda pred tisočletjem, ko še literatur in jezikov velikih sedanjih narodov bilo ni, da se smejo ponašati s staroslovenskim, po svoje klasičnim jezikom, imajo tudi v poznejši zgodovini ne samo zasluge šeststoletnega sobojevanja v interesu Habsburžanov, ampak konečno tudi posebno zgodovinsko državno pravo skupno Hrvatim. Tudi oni so ne le dejanski, ampak tudi formalno državnopravni odlomek v vrsti državnopravnih drugih narodov ter so zajedno važen faktor v celokupni državi v pogledu geografskega položaja.

Vse to in razum za primerno skupno postopanje z ostalimi avstrijskimi Slovani v svojem, kakor državnem in dinastičnem interesu mora poroditi tudi v Slovencih primeren ponos, vsled katerega se jim ni treba sramovati biti kot sobojevniki za raznotere težnje, katere ne namerjajo nič drugega, kakor narode kulturno razviti in osrečiti, s tem pa državo utrditi na zunaj in znotraj. Samo, da Slovenci ne smejo prezirati pravih stališč, s katerih jim je uresničevati slovenski program.

V deželnih zborih nimajo rešitve; torej se jim tudi ni tolažiti, da bodo z njih pomočjo dosegli kaj odločilnega. V deželnih zborih se jim je torej vesti z vso odločnostjo, bodisi da so tu osamljeni ali v večjih skupinah. Kolikor imajo deželne uprave področja v narodnem in jezikovnem pogledu, morajo to tudi za slovenski narod zahtevati odločno in nikakor ne dopuščati iz oportunitizma, da bi se deželni uradi vedli, kakor da bi ne bilo Slovencev v dotičnih deželah. Slovenski zastopniki v pojedinih deželnih zborih morajo biti med seboj v nekaki dotiki ter, če je treba, tudi nastopiti pot pasivne politike, pa v skupnosti, ne samo v kaki pokrajini.

Treba se je ravnati po taktiki Nemcev in Italijanov, dokler ostanejo deželni zbori s sedanjim, napačno

odločenim jim delokrogom. Največo zaslugo pa bodo imeli slovenski zastopniki, ako bodo zahtevali ločenje iz deželnih zastopov, kjer se teptajo narodne pravice Slovencev.

Ni pa treba še le pozvedavati, kake so razmere tu in tam po Slovenskem; žalostno bi bilo, da bi jih ne poznali in se tu tako vedli, kakor da bi bilo treba še le tisoč milj daleč hoditi na izsledovanje narodnih razmer tega ali onega kraja. Glavna reč je program, in ta je določen in mora biti jasen vsakemu slovenskemu rodoljubi, kajti še zastopnikom raznih zborov!

Program slovenski je skupen s programom drugih slovanskih narodov, zastopanih v državnem zboru dunajskem.

Ta program slovenskega naroda je:

1.) *odločno zahtevanje izvršbe narodne enakopravnosti s posebnim državnim zakonom hkratu in enakomerno za vse narode s pomočjo juristiških organov za vsak teh narodov posebe.*

2.) *Po vstvarjeni narodni avtonomiji za vse narode, torej tudi za Slovence, pospeševati, in jedino še le po-*

tem podpirati težnje po izvršbi historičnega državnega prava državnopravnih narodov.

3.) *Pred tem, med tem in za tem pospeševati kulturne težnje Slovanov v zmislu, da se razvije poleg nemške ali zapadne kulture s primernimi pomočki tudi slovanska kultura, in to v interesu razvoja slovanskih narodov, kakor v interesu Avstro-Ogerske.*

Ta program je v tesni zvezi z vsemi zgoraj navedenimi točkami, načeli in razlogi, torej se dá energično in uspešno zastopati jedino s stališča te sestave. Tako ga je tudi poštovati, in nadejamo se, da ni samo teoretične, ampak tudi praktične veljave.

Želeti je, da bi državniki in voditelji pojedinih, zlasti slovanskih narodov, krenili jo na sporazumljenja z obsežniših stališč, po našem trdnem preverjenju takih, kakoršna smo tu znova navedli, s stališč, katera so utrjevali najbolj razcvetljeni geniji, patrijoti in rodoljubi naše monarhije. Nadejamo se, da smo za ta stališča navedli tudi sami še kak veljaven in pojasnilen argument. Bog in sreča junaška!

Fran Podgornik.

O kritiki dr. Mahniča.

II.

K nasprotniškim razpravljanjem o nam očitnem razširjanju protestantskih načel.

(Dalje.)

Že besede teksta „Pazite izročeno vam čredo Božjo“ bile bi same po sebi zadostne, da bi izključile zapovedovanje škofov nad njo v pravem pomenu besede, ki ga je poštovati kot izvor vladanja, kakoršen pomen se izrecno drži z nasprotniške strani. Kajti jedino v zapovedovanje izključno poklicani gospod črede more to izročiti komu, ki postane s tem pastir, torej gojilec in nadzornik, s kratka oskrbnik črede, oziroma prevzame dolžnost čredinega oskrbovanja po volji gospoda ali zapovednika in po takem stopa k poslednjemu v razmerje sluge. Pač ima gospod ali zapovednik svobodo, da izroči vladanje ali gospodovanje nad čredo vsakateremu, torej tudi za pastirja postavljenemu slugi; ali v takem slučaju, nastopivšemu jedino po poprej izraženi jasni in razločni dotični volji gospoda in zapovednika, odreka se poslednji vsakega vpliva na čredo, in njegova odnošenja k njej prenehajo; on je ne more imenovati več svoje, še manj pa izročiti jo komu, da naj jo pase ali oskrbuje. Ako torej sveti Peter opominja škofove, da naj pasejo izročeno jim čredo Božjo: pač ne more biti dvoma, da se škofove nasproti vernikom ne morejo vesti kot zapovedniki.

Izključuje se iz poklica škofov vladanje in zapovedovanje nad verniki tudi po nadaljnjih besedah teksta

„nadzorujte po volji Božji.“ Kajti nadzorovanje katero je v najtesnejši zvezi s pojmi, združenimi z besedama „pasti“ in „pastir“ (ποιμήν, pastor), zajedno se popolnoma, da ne rečemo izključno sklada z grško besedo επισκοπος (episcopos, latinski inspector, superintendens, administrator, slovenski škof, viši nadzornik, oskrbnik,) vendar se ne more priporočati vladarju in zapovedniku, pač pa po tem postavljenemu oskrbniku; in je med tem oskrbnikom z jedne strani in gospodom ali zapovednikom z druge strani glavna razlika ravno v tem, da je prvi pri izpolnjevanju svoje dolžnosti navezan na voljo svojega gospoda in zapovednika, v tem ko je za poslednjega pri njegovem postopanju izključno merodavna njegova volja. Sveti Peter je hotel torej škofom jedino to, kar obsezajo implicite že poprejšnje besede teksta, še jedenkrat polagati na srce prav jasno, precizno in obče umljivo za vsak dvom izključujočimi besedami „ne kot zapovedniki, ampak kot zgled črede“.

Isti nauk o položaju škofov k vernikom ali izvoljencem, ki se imenujejo tudi čreda ali občina, največkrat pa cerkev, sledi pa ne samo iz tu mišljenega teksta, temveč vleče se kot rudeča nit v vsem svetem pismu.

Mi smo dokazali že na pag. 144. in 145 „Slovanskega Sveta“ od 10. maja l. l. št. 9 na podstavi več mest svetega pisma, da se imenujejo apostoli služabniki ne samo v obče, kakor tudi služabniki Božji, nove zaveze ali evangelija, ampak tudi služabniki vernikov v pogledu na Jezusa ¹⁾ ali, kar je jednakega pomena, slu-

¹⁾ II Cor. IV: 5.

žabniki občine ali cerkve. ¹⁾ kar se ne more zdeti čudno ako preudarjamo, da so verniki, torej občina ali cerkev telo Kristovo, ²⁾ kar mora pripoznati tudi naš častiti gospod nasprotnik. Ako pa apostoli niso poštevali pod svojo dostojnostjo sami sebe imenovati služabnike cerkve, torej telesa Kristovega in to nasproti vernikom po svedoštvu zgorej navedenih tekstov svetega pisma poudarjati celó posebe: pač more prihajati na misel jedino latinizatorjem, postavljati naslednike apostolov kot poklicane v vladanje in zapovedovanje nad telesom Kristovim, oziroma nastopati proti nad vse jasnemu opominu škofov po apostolskem prvaku.

Zgorej k 1) smo dokazali ravno s pomočjo mest svetega pisma, katera se navajajo z nasprotniške strani kot dokaz za poklic škofov vladati in zapovedovati nad cerkvijo, da je to vladanje in zapovedovanje naravnost izključeno, ker sestaje poklic škofov iz pasenja ali vladanja, torej iz gojenja, vojenja, obračanja, s kratka iz oskrbovanja in dosledno ne more obsezati tudi vladanja in zapovedovanja. Dejanski opominja apostolski prvak vernike, h katerim se prištevajo, kakor se razume samo po sebi, tudi škofje, da naj služijo drug drugemu, „Kakor je vsak prejel dar, s tem postrezite drug drugemu, kakor dobri oskrbniki mnogotere milosti Božje. Kdor uči, naj govori kakor Božje besede; kdor služi, naj služi moči, katero daje Bog.“ ³⁾ Ker pa se govori v tem opominu o poučevanju kot Božje besede in o službi pod mišljenimi milodari Božjimi, da se utegnejo umeti ne samo materijalna sredstva, ampak in sicer najprej tudi tajnosti ali zakramenti: pač je jedva kak dvom nad prvimi besedami „Služite (strezite) drug drugemu,“ da z jedne strani tovariši hierarhije, ki imajo duhovno službo, torej na prvem mestu škofje, naj služijo kot dobri oskrbniki svoje službe lajikom s podeljevanjem zdravih nauk, kakor tudi s podeljevanjem zakramentov: lajiki pa naj služijo hierarhiji s tem, da jim priskrbujejo potrebnih gmotnih sredstev za dostojno ohranjenje (preživljenje), s čimur se mnogotero bavi sveto pismo. ⁴⁾

¹⁾ Col. I: 18 primeri s Col. I: 24 in 25.

²⁾ I Cor. XII: 27. Ephes. I: 22, 23. Rom. XII: 4, 5.

³⁾ I Petr. IV: 10: 11. isto uči apostel Pavel Rom: XII: 6, 7, 8 z besedami: „Imamo pa po milosti, katera nam je dana, razne darove, . . . Kdor ima službo, ta oskrbuj svojo službo Kdor uči, izvršuj zvesto poučevanje. Kdor opominja, opominjaj, kakor gre. Kdor podeljuje milodare, podeljuj v preprostosti; kdor je postavljen čez druge, izvršuj to v skrbi.“

⁴⁾ Na primer I Thess. V: 12, 13., „Prosim vas pa, bratje! skrbite za one, ki delajo med vami, in so vaši predstojniki v Gospodu in vas opominjajo; in se posebno spoštujte jih v ljubezni zavoljo njih dela; mir imejte z njimi.“ Pri tem nam ni treba še le opomniti, da tudi tu rabljeni izrazi naravnost izključujejo vladanje in zapovedovanje škofov.

Na skrb, katero imajo imeti verniki za gmotne potrebe hierarhije, odnaša se apostol Pavel tudi v svojem I listu do Timoteja V: 17, 18 in na mnogih drugih mestih.

Vsekakor ne rabi apostolski prvak v tem opominu in sicer z ozirom na poklic škofov od njega perhoresovanih izrazov vladanja in zapovedovanja, ampak glagol „oskrbovati“ in dosledno samostavnik „oskrbnik“; ta poslednji se ne more porabljeni popolnoma prav samo za pastirja, ampak ga je zajedno poštovati kot sinonim z besedo „škof“ (ἐπίσκοπος) episcopus, latinski superintendens, administrator. V tem je tudi vzrok, da v popolnem soglasju z apostolskim prvakom hoče tudi apostol Pavel sebe in dosledno svoje naslednike smatrati izrecno za „služabnike Kristove in za oskrbnike božjih tajnostij, „in da zahteva od oskrbnikov, torej od škofov,“ da se najde vsakdo zvest.“ ¹⁾ V listu do Timoteja govorečem posebe o poklicu škofov, poučuje apostol Pavel škofa Timoteja ne samo gledé na svečeništvo specijalno sposobnostij onih osebnostij, katere ima Timotej sprejeti s posvečenjem (pokladijem rok) v roke hierarhije, kakor tudi o načinu opravljanja molitev in vedenja v hramu Božjem v obče; ampak tudi gledé na učeništvo, ko zaznamuje kot glavni namen poučevanja, ljubezen iz čistega srca in dobre vesti in ne hlinjene vere. ²⁾ Ostali del obeh listov se bavi s tretjo dolžnostjo škofov, torej z izvrševanjem pastirstva, in tu nastopa sveti Pavel zopet jedva z manjšo strogostjo nego sveti Peter proti vladanju in zapovedovanju škofov, ker hoče, da se izogne tudi samo videzu vladanja in zapovedovanja.

Že zgorej k 1) smo omenili, kako opominja apostel škofa Timoteja, da naj ne nagovarja nikogar trdo, temveč starejše može kot očete, mlajše kot brate; starejše žene pa kot matere, mlajše kot sestre v vsej lepovednosti, jedino glede na svečnike, proti katerim je sprejeti tožbo samo pred dvema ali tremi svedoki želi apostol, da se zastran prestopka, kateri so morda zakrivil, pokarajo v pričo vseh, da bi se bali tudi drugi, pri čemur pa roti Timoteja pred Bogom in Jezusom Kristom in vzvišenih angeljih, da naj postopa brez predsodka ter ne ravna nikdar pristranski. ³⁾ V obče priporoča apostol škofu: „pravičnost, pobožnost, vero, ljubezen, potrpežljivost, krotkost,“ ⁴⁾ in to celo ponavlja, na kar nadaljuje potem: „Služabnik Gospodov pa se ne sme prepirati, ampak mora biti do vseh krotak, poučljiv, potrpežljiv, s krotkostjo posvariti tiste, ki se ustavljajo resnici, da bi jim kje Bog dal pokoro k spoznanju resnice, in da bi se zopet iztrgali iz zadrž (zanjk) hudiča,

¹⁾ I. Cor. IV. 2, 2. Tako naj nas ima vsak za služabnike Kristove in oskrbnike božjih tajnostij. Kar se sicer zahteva od oskrbnikov, je, da se najde vsakdo zvest.

²⁾ Tudi tu se kaže posebna zopernost apostola proti vsakemu vladanju in zapovedovanju v cerkvi, kajti on zahteva od onega ki se ima posvetiti v škofa poleg drugih lastnostij izrecno, da ni novinec, da se ne prevzame in ne pade v obsojenje hudičovo. I. Tim. III: 6.

³⁾ I. Tim. 1:5.

⁴⁾ I. Tim. V: 29 20 22.

ki jih drži vjete, kakor je njegova volja.¹⁾ Sklep pravil o dolžnostih in o poklicu škofovem v obče pa so naslednje besede apostolove: „Ti pa čuj pred vsem prenašaj težave službene, izpolnjuj dolžnosti evangelista, izpolni popolnoma svojo službo, bodi pohleven.“²⁾

Po takem ne svari samo apostolski prvak naslednike apostolov pred vladanjem in zapovedovanjem nad izvoljenci, ki so cerkev, torej telo Kristovo, ampak jednako krepko tudi apostel Pavel, ker oba apostola prešinjena od kršanske ponižnosti nista hotela tudi v svojih naslednikih videti v zapovedovanje poklicanih gospodov ali lastnikov črede vernikov, katero je pošteval kot nasledstvo Božje, ampak v gojenje in vojenje iste črede postavljene pastirje torej služabnike Kristove in oskrbnike božjih tajnostij ali mnogoterih darov Božjih, in ker sta hotela, da bi bili isti nasledniki v odkazanih jim duhovnih mejah oboroženi poleg pravičnosti, ki se zahteva od vsakega oskrbnika, s čednostimi, ki so nasprotno hlepenju po vladanju in zapovedovanju, kot katere je poštovati „pobožnost, vero, ljubezen, potrpežljivost, krotkost“, vrhu tega pohlevnost.“

Da je tako soglasno nastopanje obeh apostolov proti vladanju in zapovedovanju škofov nad cerkvijo v popolnem soglasju z izreki evangelija,³⁾ ali, pravilniše, se naslanja na nje, bilo je dokazano že zgoraj k 1) in še poprej na pag. 145 146 našega „Slovanskega Sveta“ od 10. maja p. l. št. 9; ostaje torej samo nekoliko še reči o besedah Petrovih, ki so tako rekoč sklep razgovorjenega teksta, in katere prav posebe polagajo škofom na srce svetljenje z vzornim življenjem.

Naš častiti gospod nasprotnik utegne imeti dobre razloge, da, kakor je bilo poudarjeno k 1), zlasti se takó upira po apostolskem prvaku škofom priporočenemu svetljenju z vzornim življenjem, ker latinizatorji, katerih mišljenje je obrneno na vladanje in zapovedovanje, torej najprej na pozemsko,⁴⁾ pač niso taki, da bi s svojim vedenjem, s svojim zgledom zares vspodbujali vernike. No sveti Peter obrača svoj opomin ravno proti temu, njemu ne neznanemu nagnenju ljudij k pozemskemu; ni mu torej dovolj to, nakazati škofe, da naj se nasproti vernikom ne vedejo kot zapovedniki, temveč zahteva zajedno od njih, da naj vernikom, katere so poklicani gojiti, torej pred vsem uvajati v izvrševanje vseh krščanskih čednostij, svetijo z vsemi temi čednostimi kot vzor. Za vzgojitelja ni celó ob nastajajočih krivih naukib in preganjanjih prikladnišega sredstva, da bi obvarovali nam izročene vzgojence pred zmotami, kot dober zgled; v tem ko je slab

zgled vzgojitelja le primeren uničiti plode celó najboljših nauk in opominov. Ta nauk obsezajo sklepne besede svetega Petra „zgled črede“, in je s temi apostolski prvak takisto v popolnem soglasju s številnimi mesti svetega pisma.

V poslednjem odnošenju smo imeli že na pag. 146 našega „Slovanskega Sveta“ od 10. maja p. l. št. 9 priliko, s pomočjo svetega pisma kazati na to, kakó se je Kristus postavil za vse čase kot najsvetlejši zgled ponižnosti in krotkosti; potem smo dokazali s citati svetega pisma, navedenimi z nasprotniške strani, da se je tudi apostol Pavel skliceval na svoje vsem znano poprejšnje življenje, zlasti na svoje vedenje, razodeto celó nasproti največim preganjanjem in nevarnostim. Ali mi moremo navesti tudi še druga mesta svetega pisma, katera kažejo brezdvombeno, da jednako apostolskemu prvaku tudi drugi apostoli, sosebo sveti Pavel, od katerega je nam ohranjenih mnogo listov; poudarjajo najbolj svoje in svojih naslednikov svetljenje z vzornim vedenjem. Že v listih Pavlovih do vernikov nahajamo opomin: „Sledite mojemu zgledu, kakor sledim jaz zgledu Kristovemu“¹⁾ in „Sledite tudi vi mojemu zgledu, bratje, in glejte na one, kateri živé takó, kakor imate vi nas v zgled.“²⁾ Še krepkejše opomine nahajamo v listih do škofov in posebe govorečih o poklicu naslednikov apostolov, kajti v listu do Tita je mesto: „V vseh rečeh skaži sam sebe zgled dobrih del. Pouk bodi nepopačen, resnoben, nauk bodi zdrav in nesvarljiv, da se bo nasprotnik sramoval, ker ne bo imel kaj hudega reči o nas!“³⁾ Do Timoteja pa obrača apostol naslednje besede: „postani temveč vzor v nauku, v življenju v ljubezni, v veri, v čistosti!“⁴⁾

To soglasje evangelija in listov apostola Pavla s svetljenjem vsestranski vzornega vedenja, posebno pokladanim na srce škofom po apostolskem prvaku, dokazuje neoporečno, da se mora tudi ta del razgovorjenega, nekaj do vernikov v obče, nekaj pa samo do škofov obrnjenega opomina Petrovega razumeti ne v nepravem, temveč v istem pravem, besedam odgovarjajočem zmislu, kakor ga je razumel IV. kanon VII. ekumenskega koncilja, in kakor smo to dokazali zgoraj gledé na vse ostale dele tekstov, ki obsezajo opomin. Ako je torej pisatelj v našem „Slovanskem Svetu“ v odlomkih sporočene brošure besede, posnete iz teksta prvega lista apostolskega prvaka, razumel in porabil v njih pravem pomenu: zastopal je le strogo katoliško stališče, katerega se je držal tudi VII. ekumenski koncil ravno tudi gledé na ta tekst, in zaradi tega ne more zadeti krivda ne njega, ne nas, najmanj pa čudno očitaje v „Rimskem Katoliku“ pag. 188, da se zgoraj v celoti navedeni teksti, kateri škofom izrecno nakladajo dolžnost, pasti čredo Božjo „po volji

¹⁾ II. Tim. II.: 24, 25, 26.

²⁾ II. Tim. IV.: 5.

³⁾ Luc. XX: 24 do 27; Joannis XIII: 4 do 17, XXI: 15 do 17 in druga mesta, na katerih se prorokuje ponižanje onim, ki se povišujejo, in povišanje onim, ki se ponižujejo, v obče pa se priporoča ponižnost in krotkost.

⁴⁾ Phil. III: 19.

¹⁾ I Cor. XI: 1.

²⁾ Philip. III: 17.

³⁾ Tit. II: 7, 8.

⁴⁾ I Tim. IV: 12.

Božji," navajajo jedino z namenom, da bi se vladanje v cerkvi vindikovalo vernim lajnikom, kot njih organi in zastopniki pa postavljali škofje, kateri se ravno v brošuri, kakor kažejo zgorej doslovno citovani teksti, naglašajo kot nasledniki apostolov, postavljeni od svetega duha v vladanje cerkve!

Ali se čuti pa takisto prostega vsake krivde naš častiti gospod nasprotnik, ki po načinu vseh krivoverskih učiteljev skuša popolnoma jasnim in z mnogimi drugimi mesti svetega pisma popolnoma soglasnim besedam apostolskega prvaka odvzeti njih pravi pomen s tem, da jih hoče umeti jedino v nepravem zmislu, in da se v ta namen ne obotavlja nekoliko besedam, iztrganim iz konteksta dveh mest svetega pisma, namišljati absurdne nauke: dvomiti je toliko bolj, ko obžalovanja vredni poskus takošnega popačenja jasno izrečenega zmisla svetega pisma izvira iz stremljenja, podpirati katoliškemu nauku popolnoma nasprotujočo katoliško trditve, da bi bili škofje poklicani v vladanje in zapovedovanje nad cerkvijo, sestavljajočo se iz izvoljencev Božjih, nad telesom Kristovim, kar v poslednji analizi more koristiti jedino protestantizmu. Da se to postopanje katoliškega svečenika, zajedno doktorja in profesorja bogoslovja, ne zmanjša z navedenim sumničanjem čisto katoliških tendencij, katere prošinjajo v našem „Slovanskem Svetu“ v odlomkih sporočeno brošuro, temveč se kaže toliko čudniše, torej v našem častitem gospodu nasprotniku razkriva latinizatorja na vsako stran, pač ni treba poudarjati posebe.

Vsekakor se vrača proti nam obrneno očitjanje, da bi bili krivo razlagali mesta svetega pisma I. Petr. II. 9 in V: 2, 3, oziroma popačili njih zmisel, popolnoma na našega častitega gospoda nasprotnika; prejdemo torej k odgovoru

k 4). Tukaj moremo biti prav kratki, kajti smo nasproti razpravljali škofom lajnikom, torej toliko bolj nižji duhovščini specialno najvišjo njeno stopinjo zasedajočim svečnikom pristajajoča prava, kakor tudi pravost z nasprotniške strani soseben perhoreskovane trditve, da ni noben bistveni obstojni del cerkve brezpraven, že zgorej pri oprovračanju z nasprotniške strani posebno zagovarjane čudne delitve udov cerkve Kristove v zasebnike in nezasebnike ali javne (pag. 169 našega „Slovanskega Sveta“ od 25. maja p. l. št. 11).

Prav za prav je ta dokaz ravno v oblasti, ki jo je škofom podelil božji ustanovnik cerkve; ta oblast se sestavlja, kakor je bilo to dokazano na pag. 149 našega „Slovanskega Sveta“ od 10. maja p. l., št. 9, iz troje dolžnosti, ki se ima izvrševati po nespremenljivi volji Božji nasproti svečnikom, nižim klerikom in lajnikom, specialno izvirajoči iz učenitva, svečeništva in pastirstva. Kajti vsaka dolžnost predpolaga pri onih, nasproti katerim jo je izvrševati, neizogibno njej odgovarjajoče pravo, kakor zahteva to zdrava logika, brezdvombeno kaže obči juridiški, kakor se ume samo po sebi tudi v cerkve-

nem pravu veljavni aksijom „*omni iuri correlata est obligatio et vicissim*“. Tudi tu ne vidimo povoda, sezati globe v stvar, zlasti ko nam k temu ne daje nikake opore preprosto nasprotniško tajeenje vsakega prava svečnikov, nižih klerikov in lajnikov v cerkvi.¹⁾ Kar se z nasprotniške strani taji specialno, odnaša se na pravo sodelovanja svečnikov, nižih klerikov in lajnikov pri nameščanju cerkvenih služb in pri konciljih; ali utemeljevanju tega tajeenja odmerimo posebe razpravo, katera naj sledi takoj.

K 5). Pri oprovračanju onega dela v „Slovanskem Svetu“ v odlomkih sporočene brošure, kateri govori o zakonitem vplivu svečnikov, nižih klerikov in lajnikov na cerkvene volitve in nameščenje cerkvenih služb v obče oziroma utemeljuje dotično pravo, seza naš častiti gospod nasprotnik zopet po priljubljenem pomočku, da jemlje iz istega dela le nekoliko iz sestave iztrganih stavkov, da bi mogel tem potem prideti kakoršen si bodi zmisel, popolnoma zamolčati pa druge stavke, o katerih se mu je utegnulo zdeti, da je nemožno oprovreči jih. In ne zadovoljen s tem, ne pomišlja se porabljeni isto sredstvo tudi za VI. poglavje dejanj apostolskih, kolikor govori o volitvah dijakonov, in sicer porabljeni zaradi tega, ker je to mesto svetega pisma jedna glavnih podstav, na kateri dokazuje brošura opravičenje sodelovanja klera in lajnikov pri nameščanju cerkvenih služb. Mi smo torej zopet prisiljeni v celoti navesti z nasprotniške strani kritikovano mesto brošure (pag. 16, 17, 18), potem pa tudi na volitev dijakonov odnašajoče se vrste VI. poglavja dejanj apostolskih, da bomo mogli po vrednosti osvetiti nasprotniško argumentacijo.

Z nasprotniške strani kritikovani del brošure se glasi:

„Gledé na posebna prava vernikov (lajnikov) vemo iz svetega pisma, act. VI: 2 do 6, da so že apostoli prepuščali volitev dijakonov celi občini, torej kleru in lajnikom, pridržujoč sebi jedino njih posvečenje“ (pokladanje rok). Dalje nas poučujejo cerkveni očetje in celó koncilji, da se je pravo, sodelovati ob volitvi škofov in duhovščine v obče, kleru in lajnikom vedno varovalo tudi pozneje.²⁾

Celo rimske papeže sta volila klerus in ljudstvo; šele rimsko nemški-cesarji so vedno bolj vplivali na to volilno pravico, da bi mogli po svojem preudarjanju na-

¹⁾ Tukaj bi mogli mi po največ govoriti o pravicah škofov, uslovljenih od njih dolžnostij; to pa se po pameti od nas ne more zahtevati, ne samo, ker se ista prava že poudarjajo v brošuri, z nasprotniške strani kritikovani, ampak tudi zaradi tega, ker se ne pobijajo z nasprotniške strani, in smo mi zgolj v defenzivi, tudi nočemo mlatiti prazne slame.

²⁾ Clem. Rom. I. Corinth. 44. „Cum consensu universae Ecclesiae“ (eligatur Episcopus). Cypr. epist. 38 ad presbyteros et diaconos item plebem. „In ordinationibus clerici fratres carissimi, solemus vos ante consulere, et mores ac merita singulorum communi consilio ponderare.“ Conc. Laodicense can. 13. Conc. Aurelianense V. (549) can. 10.

stavljati in odstavljati papeže, in naposled se je popolnoma odstranilo isto pravo, oziroma se je omejilo na kardinale, na del klera, ne kakor da bi se bilo kedaj dvomilo o pravu ostalega klera in vernikov, milenij al tisočletje izvrševanjem, ampak ker se je izvrševanje istega zaviralo s posezanjem posvetne oblasti, torej je postalo nemogoče. Sicer so pač posvetni vladarji takisto lajki, zajedno zakoniti najvišji zastopniki narodov, in je po takem poštovati njih merodavni vpliv ne samo na volitve cerkvenih viših, ampak tudi v drugih važnih administrativnih zadevah katoliške cerkve, kot izvor vernikom ali lajkom pristajajočega prava.

V resnici je bilo vladarjem, kakor se razume samo po sebi, od nekdanj svobodno, da so svoj vpliv v cerkvenih zadevah (ius circa sacra) delili s svojimi podaniki, kar se je dogodilo zlasti v velevažnih zadevah, kakor na pr. pri Konstanškem in Florentinskem koncilju.

Prava svečnikov pri volitvah više ali niže duhovščine, kolikor so se izvrševala skupno z lajki, so se že omenila; ostaje samo opomnja, da se na mnogih krajih izvršuje tudi danes še volitev škofov in nadškofov po stolnih kapitulih, torej po svečnikih, in da volitev prelatov regularnega klera (redovne duhovščine) je doslej izključno v rokah tega klera.

Vrste VI. poglavja dejanj apostolskih, kateri se odnašajo na volitev dijakonov, se glasé: 3) *Ozrite se torej, bratje! po sedem možeh izmed sebe, ki imajo dobro ime, ki so polni svetega duha in modrosti, da jih postavimo potem čez to opravilo;* 4) *mi se pa bomo držali nepretržno molitve in službe besede.* 5) *In to govorjenje je dopadlo vsej občini. Izvolili so torej Štefana, moža polnega vere in svetega Duha, Filipa, Prókora, Nikanora, Timona, Parmena in Nikolaja, spreobernenca iz Anti-johije.* 6) *Te so postavili pred apostole, kateri so molili in položili roke nanje.*

Po tem doslovno in s popolno vsebino navedenem tekstu svetega pisma ne more biti dvoma, da so apostoli, kakor se izrecno navaja v brošuri, kritikovani z nasprotniške strani, prepuščali volitev dijakonov vsej občini, torej kleru in lajkom, pridržujoč sebi jedino njih posvečenje (pokladanje rok). Kajti, ako so apostoli predlagali občini, torej svečnikom in lajkom, naj izvolé sedem sposobnih mož, katere bi potem postavili čez dijakonom namerjeno opravilo: ne pomenja tako iskanje nič drugega, kakor preudarjanje in ogledovanje sposobnosti (ἐπισκέψασθε, considerate), torej volitev mož, katere so imeli predstaviti apostolom, da bi jih ti posvetili ali postavili za njih poklic. Vsak dvom, ki bi ga bilo misliti za ta del, odstranja to, da, po sprejetem predlogu apostolov je občina za sedem mest dejanski izvolila sedem mož in samo sedem (ἐξελέξαντο, elegerunt), in ti so bili od apostolov postavljeni ali nameščeni v dijakone po posvečenju (pokladanje rôk med molitvami).

Naš častiti gospod nasprotnik to odločno taji, ko nasproti brošuri, v odlomkih sporočeni v našem „Slovanskem Svetu“ navaja naslednje: „Apostoli govore zbranim vernikom: „considerate viros“ gr. ἐπισκέψασθε t. j. pre- ali razglejte, pretresite vsakega posebe in razsodite, kateri bi bili sposobni za ta posel. Apostoli so toraj vernikom naložili, naj pričajo o sposobnosti, o vrednosti onih, ki bi se imeli postaviti za dijakone. To spričevanje torej ni bila še prava volitev. V 5. vrsti sicer beremo: et elegerunt, ἐξελέξαντο; toda ἐκ-λέγω pomeni samo na sebi izbrati; verniki so torej iz svoje srede izbrali sedem mož, katere so smatrali kot sposobne za dijakoniat. Konečno volitev za dijakoniat si pridržé apostoli sami rekoč: οὐς καταστήσωμεν (namreč: mi, apostoli) ἐπί . . . Uže v klasični grščini je καθίσταμι τινα ἐπί stalen izraz za postavljenje javnih uradnikov, in pomeni koga v kaj postaviti, za kaj narediti. Po apostolih torej, ne po vernikih, so sedmeri možje postali dijakoni.“

Mi smo to nasprotniško razpravljanje navedli doslovno in popolnoma, ker tudi to kaže zopet, da se latinizatorji razlikujejo od drugih umrlih ljudij ne samo po logiki, ki je tem neumljiva, ampak tudi po svojstveni grščini in latinščini, ki se do cela razlikuje od drugače na svetu običajne, dá, celó po kanoniškem pravu, ki je tuje cerkvi. Dejanski ima naš častiti gospod nasprotnik krivo misel, da so apostoli zbranim svečnikom in lajkom stavili predlog, da naj izberejo iz svojih vrst za sedem dijakonov kot neizogibno pripoznanih sedem sposobnih mož, ker izbiranje poslednjih obseza neki prav za prav le spričevanje o njih sposobnosti, torej *nikake prave volitve*. Ali neposredno nato je prisiljen, v pogledu na besedo, v tekstu svetega pisma nahajajočo se, namreč na besedo „elegerunt“ ἐξελέξαντο pripoznati, da se je vendar izvršila volitev, samo počeva to volitev jedino kot izvršeno *izvolitev*, ker beseda ἐκ-λέγω pomeni samo na sebi izbrati, v tem ko podajejo grško-latinski slovarji ἐκλέγω z „eligo“ (voliti), ἐκλεκτός, z „electus“ (voljenec), ἐκλειγμz pa z electuarium.

To pa še ni vse. Naš častiti gospod nasprotnik pozna razun svečnikom in lajkom pripoznane nepravé volitve in razun takisto pripoznanega izbora tudi konečno volitev, katero so apostoli po njegovem mnenju pridržali sebi; v tem ko katoliško cerkveno pravo ne pozna teh od njega trjenih subtilnih razlik. Naš častiti gospod nasprotnik skuša utemeljiti svojo čudno trditev, da so apostoli konečno volitev pridržali sebi, z razlaganjem, obseženim že v predlogu apostolov, da hočejo sedem mož, katere je spoznala občina sposobnimi in izbrala, nastaviti k opravi, katero je izročiti dijakonom, ali postaviti, kakor se popolnoma odveč dokazuje z nasprotniške strani s pomočjo grškega izvirnega teksta, oziroma „narediti“ za dijakone. Z nasprotniške strani se torej volitev (electio), ki so jo po nikakega dvoma ne puščajočih besedah sve-

tega pisma izvršili svečeniki in lajiki, zamenjuje s postavljenjem ali nastavljenjem, katero so apostoli pač pridržali sebi in si morali pridržati, ker je bilo, ravno tudi po jasnih besedah svetega pisma, v izključno le apostolom in njih naslednikom pridržanem pokladanju rôk, torej v podeljenju posvečenja med molitvami, katere so po tedanji šegi zajedno obsezale poleg pouka podeljeno poslanje (legitima missio).

In dr. Mahnič, katoliški svečenik, vrhu tega doktor in profesor bogoslovja, si ne dopada manje v takem nekvalifikovanem pačenju zmisla svetega pisma, nego v pačenju zakonov katoliškega cerkvenega prava in katoliškega veronauka v občie; kajti on sklepa svoj napad proti popolnoma na besedah svetega pisma osnovani trditvi v „Slovanskem Svetu“ v odlomkih sporočene brošure, da apostoli so volitev dijakonov prepuščali vsej občini, torej kleru in lajikom; pridržujoč sebi jedino njih posvečenje (pokladanje rôk), on, pravimo, sklepa ta naskok prav gloriozno z vsklikom, da sedmeri možje so postali dijakoni po apostolih, ne po vernikih.

Takošni so vsem latinizatorjem lastni nelogični, napačni sklepi našega častitega gospoda nasprotnika. Loti se dokaza, da prvih sedem dijakonov ni bilo izvoljeno od svečnikov in lajikov, ali besede svetega pisma, kakor koli čudno jih skuša tolmačiti, ga silijo k priznanju, da občina vernikov je dejanski izvršila volitev ali, kakor meni on, izbranje; on skuša torej med nepravo volitvijo ali izbranjem in konečno volitvijo spraviti v veljavo kanoniškemu pravu neznano razliko, da bi mogel pripisovati vsaj konečno volitev apostolom, ker so ti ne morda volili, ampak od klera in ljudstva voljene in njim (apostolom) predstavljene sedmere može posvetili v dijakone. Da ne more postati nihče dijakon po volitvi, ampak jedino po izključno apostolom in njih naslednikom pristajajočem posvečenju, da torej z nasprotniške strani posebno naglašeno in, kakor se ume samo po sebi, po apostolih izvršeno posvečenje sedmih od občine voljenih môž v dijakone ne oprovrača brošurine trditve, katero se je lotil oprovreči dr. Mahnič, ampak jo popolnoma potrjuje na to, kakor se zdi misli dr. Mahnič v svojej latinizatorski površnosti ravno takó malo, kakor na posledice, katere bi bilo neizogibno izvajati iz zamene pojma volitve s posvečenjem, oziroma s postavljenjem ali nastavljenjem, in katere posledice bi morale dovajati ad absurdum.

Po *ius commune* pristaje danes volitev škofov stolnim kapitulom, ali ta volitev napravlja voljenca ravno tako malo za škofa, kakor je napravila od apostolov svečenikom in lajikom prepuščena volitev dijakonov iste za dijakone. Ako sodi torej naš častiti gospod nasprotnik, da volitev prvih sedmih dijakonov po občini, dasi se je ista dejanski izvršila po besedah svetega pisma, mora vendar tajiti, oziroma tej volitvi odvzeti njen pomen, iz razloga, ker so voljenci dosegli dijakonat še le po apo-

stolih: mora dosledno odrekati tudi na cerkvenem pravu utemeljeni volitvi škofov po stolnih kapitulih, torej zakonom katoliškega cerkvenega prava vsakateri pomen. V občie ne pozna katoliška cerkev, ako ne gledamo na papežko volitev, h kateri se še vrnemo, nikake volitve, s katero bi izvoljenec pridobil več, nego oni „*ius ad rem*“¹⁾ kateri (katero pravo) so apostoli onim, ki jih ima voliti občina, po svetem pismu pripoznali že v svojem predlogu s tem, da so se zavezali nastaviti ali postaviti skupno kot dijakone onih sedem môž, ki so se imeli voliti. To pa že zadoščuje samo na sebi, da je jasnim besedam svetega pisma nasprotujočo nasprotniško trditev, da so pridržali apostoli konečno volitev dijakonov sebi, poštovati kot naravnost izključeno, zajedno kot negacijo vseh volitev v cerkvi, torej tudi vseh na nje odnašajočih se zakonov cerkvenega prava.

Mi razumemo, da našemu častitemu gospodu nasprotniku, ki se trudi, dà, smatra kot svojo glavno zadačo postavljati škofo kot kralje in vladarje v popolnem zmislu besede, ostali klerus pa ravno tako, kakor lajike kot njih podanike in sicer kot brezpravne podanike, je nad vse neprijetno že samo sklicevanje na zgorej navedeni tekst svetega pisma, ker govori z jedne strani o predlogu, stavljenem od apostolov zbranim svečenikom in lajikom, kateri predlog je bil vseh vsej občini, z druge strani pa konstatuje, da so apostoli volitev dijakonov, torej važno pravo, prepustili občini, in da je dejanski tudi izvršila občina to pravo. Ali na tem, da ne samo tu mišljeno mesto, ampak kakor je bilo zgorej dokazano mnogotero, tudi drugačna vsebina svetega pisma, naudahnenege od svetega Duha, in zakoni katoliškega veronauka v občie, kakor tudi zakoni starega, novega in najnovejšega cerkvenega prava nasprotujejo na pozemsko obrnenemu nasprotniškem stremljenju, na tem, pravimo, nimamo mi nikake krivde; dà, mi obžalujemo odkritosrčno, da je ravno od slovenskih roditeljev rojen katoliški svečenik, ki nas je s svojo neukrotno strastnostjo javno žalil na naši časti in s tem prisilil, da smo takisto javno razkrili njegove mnogotere obžalovanja vredne zmote.

Vsekakor je zgorej navedeni tekst svetega pisma jedna glavnih podstav onega tradicionalnega, nepretrganega, tudi še v mnogoterih oblikah (*electio*, *postulatio*, *nominatio*, *praesentatio*) bivajočega sodelovanja nižega klera in lajikov pri nameščanju različnih cerkvenih služb, za katere gre tukaj, in katere direktno tajiti se ne poskuša niti z nasprotniške strani. Menimo, da se ne motimo, ko na to stran navedemo pred vsem to, kar je prisiljen pripoznati naš častiti gospod nasprotnik.

¹⁾ Kakor znano pomeni „*ius ad rem*“ obligatorno pravico, katero je dosežati po cerkvenih instancijah, ali v toku pravde po cerkvenih sodnih stopinjah, torej „*actio in personam*“ proti cerkvenemu višemu, da ta podeli dotičniku dotično cerkveno službo ali vsaj drugo, jednako dobro službo, ako mu ne nasprotujejo kanoniški zadržki.

(Dalje pride)

Slovenski župnik o „Slovanskem Svetu“.

„Blagorodni gospod! Pošiljam Vam 9 gld. naročnine za „Slovanski Svet“ za leto 1890. zase in za gosp. v Rimu. Via“

Priznati moram, da je Vaš list izvrstno uredovan, in da mi je izmed vseh slovenskih listov najljubši, ker piše skoz in skoz resnico. Seveda resnica zbode, ako komu ni ljuba. Od tod tudi prihajajo tolika nasprotovanja od tako imenovanih privilegovano-katoliških časnikov, ki menijo, da so samo oni poklicani, govoriti o veri in katoliški nravi. Žali Bog, da duhovščina premalo ali prepovršno čita „Slovanski Svet“! —

Krivo tega je marsikaj. Največ vpliva tu miroljubnost¹⁾ na jedni in prenapetost duhovnikov na drugi strani. Mnogo duhovnikov ne mara za „Slovanski Svet“ samo zaradi tega, ker se odsvetuje od više strani, kjer se tudi ne bere, ali kjer se prav za prav sploh slovenskega malo bere. Pač je nekaj malo izjeme, pa malo.

Torej le pogumno hodite dalje pričeto pot ter se varujte, da se Vam ne vrine kako nepotrebno ali, bolje rečeno, nepremišljeno pisanje o katoliški veri ali cerkvi.²⁾

¹⁾ Tudi od drugih stranij so nam očitali, da n. pr. prijemamo dr. Mahniča — prerahlo in „z glasé-rokovicami,“ v obče pa, da pišemo premirno. Op. uredn.

²⁾ Za tak nasvet; oziroma opomin smo hvaležni, naj se nam ponavlja še toliko krat; kajti vemo dobro, da samo iščejo, kje bi kaj dobili, da bi nas napadali. Nasproti dr. Mahničju pa ne pomagata nič niti največa previdnost, kajti on trže pojedine stavke in besede iz večih zvez celó iz sv. pisma in potem jih zasuče, kakor ugaja njemu.

Op. uredn.

Težavna je Vaša naloga, a to zavest smete imeti, da služite dobri stvari, akoravno piše dr. Mahnič, da ima komaj ali jedva deset čitalcev „Slovanski Svet“. To zaničevanje in preziranje naj Vas nikakor ne moti, ker tudi „Rimski katolik“ nima toliko čitalcev, kakor si domišljuje dr. Mahnič. Bržkone ravno „Rimski katolik“ nima čez 10 čitalcev, ki bi namreč vsega prebrali, ker je mnogo duhovnikov, ki se naročeni nanj, pa ga niti ne pogledajo. Tako ga ravno jaz čitam, pa nisem naročen nanj, naročnik sam od mene uro daleč ga razun prvega zvezka niti videl ni in tudi nikdar zanj ne praša. Da bi ga on sam čital, ni nobene volje.

Ravno taka je z zaupnicami dr. Mahničju. Večina duhovnikov, ki zaradi nadležnosti nekaterih podpišejo, dr. Mahniča ne poznajo drugače kot po imenu. Tega sem popolnoma prepričan.

Prepričan sem tudi, da duhovniki zaradi tega ne marajo za „Slovanski Svet“, ker ga drugače ne poznajo kot po imenu Potem omenja, da se je prilično unel prepir med duhovniki zastran „Slov. Sveta“, in da so mu nasprotovali taki, ki ga niso ne videli, ne čitali. No, tako se je nam poročalo že od več stranij, in mi pač ne želimo družega, kakor da bi se sodba in obsodba izrekala proti „Slov. Svetu“ na podstavi lastnega prepričanja.

„Z vsem spoštovanjem.

Vaš

N. N.“

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

„Slovanski Svet“ današnja 1. št. tega leta ima prilogo in pridejano „Kazalo“ letnika „Slovanskega Sveta“ od leta 1889. — To številko razpošljemo tudi nekaterim rodoljubom, kateri niso še doslej naročniki našega lista. Vračati na ogled poslano številke ni treba, pač pa prosimo vljudno, da jo dotičniki dajo drugim znanecem na ogled, ako se sami ne naroče na list. Zajedno prosimo vljudno, da bi se ne hudovali nad nami, ako posnemamo v tem običaj drugih listov. Povedali smo že, da se delajo našemu listu največe zapreke, in dogodilo se je, da so rodoljubi še le čez 1½ leta zvedeli, da izhaja „Slovanski Svet“. Agitacije pa tudi nimamo, in zato se nam pač ne zameri, ako seznanjamo slovenske rodoljube o našem listu z nedolžnim sredstvom, katero nam je samim na razpolaganje.

„O kritiki dr. Mahničja“, katera se nadaljuje tudi v novo leto 1890 v „Slovanskem Svetu“, omenjamo glede na nove naročnike, da jih ne bo nikakor posebno motilo, nadaljevanje, kateremu začetka in dosedanje zasnove pojasnil ne poznajo. Kajti pri točki 5) te kritike, katere začetek je priobčen v današnji številki, začenja takó rekoč samostalna, zase celotna in sebi bolj ali manj zadostna kritična razprava ravno o pravicah, ki jih imajo duhovniki raznih nižih stopinj in pa lajiki pri volitvah više hierarhije. Na to razpravo opozarjamo posebe duhovnike in lajike slovenskega rodu: kajti zagotavljamo jih, da je razprava jako poučna in zanimiva. Ravno tako pa bodo nadaljnje razprave celotne o pojedinih toč-

kah, ki se bodo priobčevale pod to rubriko. Ne bodo samo cerkvene in to, kolikor bodo, važne glede na zavest, katero je treba obuditi in utrditi v vsakem rodoljubu slovenskem, ampak bodo raztezale se na razne točke obče in specijalne politike in narodne politike. Mi naglašamo to, ker bi nekateri naših čitateljev utegnili prezreti ali premalo poštovati to rubriko, misleč, da se suče tukaj tudi nadaljnje razpravljanje jedino o verskih resnicah in cerkvenih vprašanjih. Ta kritika bo v nadaljevanju obče važna, obče poučna in tudi obče umljiva čitateljem „Slov. Sveta“ vseh stanov.

Shod raznih slovenskih zastopnikov iz vseh slovenskih pokrajin, kakor poročajo, bo vendar v Ljubljani še tega meseca. Ta shod je zopet odložen in sicer bo še le po Velikinoči. Škoda! Zadača temu shodu bo neki zjediniti se v glavnih točkah za slovenski program, poleg tega pa tudi vplivati, da poneha brezpotrebni, zajedno pogubni prepir, ki je nastal po časnikih in med zastopniki samimi na Kranjskem in Goriškem. Nemški nacionalsci se že vesele, češ, da ta shod ne pokaže nikakih Slovincem ugodnih posledic, ker so pojedini zastopniki preveč razdejani med seboj. Mi pa se nadejamo, da bo imel tudi ta shod blage posledice, ker bodo govorili na njem ne samo oportunisti, ali kaki gospodje, katerim je mari več svoj zasebni nego narodni interes, ampak se udeležijo shoda gotovo tudi zastopniki, ki so razsvetljeni, modri in trdne volje. Ako bi se pa pripetilo, da bi prišli do jalovih sklepov, imamo mi tolažbo v rodoljubih poprek, ki ne dopusté več, da bi se z narodom ravnali

in parantovalo za kulisami. Slovenska inteligencija vseh stanov in vseh pokrajin ima v celoti toliko modrosti in nesebičnosti, da bo znala in hotela vedeti, kaj se sklepa in namerja. To je za nas največje poročstvo, in nam manjša pesimizem, ki smo gojili po pravici doslej glede na večino slovenskih zastopnikov, naj so sedeli ti v državnem zboru ali po raznih deželnih zborih. Sicer pa več o vsem tem na drugih mestih „Sl. Sveta.“

† **Dr. Anton Kovačič**, pesnik in pisatelj hrvaški umrl je 10. decembra p. l. v najlepši dobi, v 35 letu v Stenjevcu. Ranjki pisal je v „Viencu“. „Hrvatskoj Lipi“, in „Balkanu“. Pesmi so več del epske, v povestih pa je pravi realist. Zadnji čas pisal je roman „Demagog“ in nekako dramo za matico hrvaško, v katero se je zamislil tako intenzivno, da je izgubil um in potem za 8 dni umrl. — Večnaja mu pamjat! — K.

Sklepi „slovenskega društva“. Dne 20. pretečenega meseca zborovalo je v Mariboru v čitalniških prostorih „Slovensko društvo“, posvetujoč se glavno o tem, kakó zaprečiti nakane novega nemškega društva „Südmark“, čegar delovanje ima biti obrneno izključno proti Slovencem. Oziraje se na povoljni uspeh naših slov. posojilnic in hranilnic, se je z veseljem povdarjalo, da se tega novega sovražnika nimamo preveč bati. H koncu zborovanja sprejele so se naslednje resolucije:

1) Občni zbor „Slovenskega društva“ izreka gospodom deželnim poslancem za njihovo možato postopanje v Gradcu domoljubno zahvalo, odboru pa naroča sklicati še o pravem času iz vseh južno štirskih okrajev zapupne može, da se pogodijo o kandidatih za nove volitve.

2) Društveni odbor naj postavi zaupnih mož v občinah in župnijah, zlasti ob slovenskih mejah, ki mu naj poročajo o slehernem gibanju društva „Südmark“, da se zatem potrebno ukrene.

3) Občni zbor „Slovenskega društva“ izraža nujno potrebo jasnega, določnega in skupnega političnega programa za vse Slovence, ter daje nalog predsedništvu, prositi c. kr. svetnika in deželnega odbornika, gospoda Murnika, naj nameravani shod vseh deželnih in državnih slov. poslancev v Ljubljani skliče še v prvi polovici januarja 1890.

4) Odbor naj sestavi in odpošlje prošnjo državnemu zboru, da bodo odpisovali davek vinogradnim parcelam iz nova zasajenim z ameriškim trsovjem.

5) Dosedanji predsednik in odborniki so z vzklikom zopet izvoljeni.

Pri tem občnem zboru so se izrekle še marsikatero silno važne želje, n. pr. glede slov. paralek na c. kr. gimnaziji v Mariboru, ali do sklepanja ni prišlo, ker ni bilo časa. Vse te in druge stvari pridejo na vrsto pri prihodnjem občnem zboru. — M.

Podružnico društva „Südmark“ snujejo si baje že v Beljaku. To je pa kaj resen migljaj tistim, kateri so v prvi vrsti poklicani proti tej pogubonosni napravi kaj storiti. Snujejo jih tudi drugod.

Davek — propadel. V Pohorju na Štirskem hotela je davčna gosposka naložiti lastnikom žag, ki režejo svoj lastni les, precejšnji davek, namreč po 10 gld, na leto. Ker je bila pa naredba povsem nova, nenavadna in krivična, so se dotični kmetje na raznih mestih pritožili, dasi tudi brezuspešno, kajti davek se jim ni odpisal, marveč samo znižal za 3 gld. Konečno so se pritožili po g. dr. Sernecu odvetniku v Mariboru na najvišje sodišče na Dunaju, kjer je konečno slovenske kmete zagovarjal g. dr. J. Babnik, znani rodoljub in pi-

satelj (rodod iz Ljutomera) ter tudi pravdo dobil. Kakor čujemo, bil je tudi skrajni čas, da se je to takó posrečilo, kajti dotični kmetje so se uže z gnjevom v srcu pripravljali resno na bližnje volitve, pri katerih bi bili v poslance voljeni samó takošni možjé, ki bi se zavezali da bodo kar možno nasprotovali vladi in sedanji državnozbornski večini. — M.

b) Ostali slovanski svet.

Na Husov spomenik nabrali so poslej Čehi uže več tisoč goldinarjev. Samo uredništvo „Narodnich Listov“ je neki nabralo nad 15.000 gold. Ob jednom hoté Čehi zbirati tudi doneske za spomenek vojskovodju Žižki, katera oba spomenika imela bi se postaviti pred novim češkim muzejem. Znano je, da je tudi deželni odbor v Pragi glasoval za spomenik Husov; v tem odboru so tudi Staročehi, katere naši privilegovani katoliki povzdigujejo zaradi konservatizma ravno takó do neba, kakor Mladočehi v pekel zastran njih liberalizma. Kako korekturo napravijo sedaj pri Staročehih?

V pomoč stradajočim. V Levovu osnoval se je po incijativi društva „Russkaja Rada“ odbor, kateri je sklenil prositi dovoljenja, da sme pobirati doneske za bedne stradajoče Galičane (oboju narodnostij). Odbor je sestavljen iz gospodov: dr. Šaranevič, dr. Deljekevič, dr. Dobrjanski, dr. Litynski in dr. Pavenkij; potem Pavlikov, Pakož, A. Dedickij, profesorji: Lepkij, Kosteckij in Savickij; direktorji: Deržko, Ničaj in Ropickij. Ker je potreba takošne pomoči tam res nujna, želeli je pač odboru najboljšega vspeha!

Ustavno življenje in Slovani. „Srpska Nezavisimost“, Rističev organ, prinesla je — kakor poroča „Črvonaja Rusj“ — pozora vreden članek, v katerem dokazuje, da so slovanska plemena nesposobna za ustavno življenje. Kot v opravičenje svojega mnenja, navaja časopis fakte iz zgodovine Novgoroda, plemenitaške poljske, iz srbske zgodovine pa za čas cesarja Dušana, pa tudi fakte iz novejšje zgodovine v Avstriji in Prusiji. Po téh dokazih sklepa časopis, da tudi sedanje konstitucijsne naredbe v Srbiji ne morejo biti dolgotrajne.

Smrtna kosa pokosila je dné 2. decembra 1889 v Pragi kaj nadarjenega mladega pisatelja Florijana Vrāna. Porojen dné 19. aprila 1865, obogatil je v mladostnih svojih letih češko slovstvo že z raznimi kaj nadpolnimi deli. Bil je sodelavec „Češke Talije“, „Narodnih Listov“, Hlasu Národa in dr. Kot starosta literarnega in govorniškega društva „Slavia“ v Pragi, pridobil si je zauj nemalo zaslug. Naj mirno počiva!

KNJIŽEVNOST.

Popotnikov Koledar za slovenske učitelje za leto 1890 s popolnim šematizmom šolskih oblastnij, učiteljišče, ljudskih šol in učiteljskega osobja po Južno-Štirskem, Kranjskem, Primorskem in slovenskem delu Koroškega po stanju v začetku šolsk. l. 1889/90. IV. leto. Sestavil in založil Mihael *Nerat*, nadučitelj in Popotnikov urednik v Mariboru. Dobiva se pri upravništvu Popotnika v Mariboru po 1 gld. 25 kr. komad. Izdajatelj se je potrudil na vse strani, da je popolnil Koledar ter ž njim vstvaril zares nek „vademezum“ učiteljsvu. Delo je dejanski vredno, da si je naroči vsaka slovenska učiteljska moč.

Povest Rusije od početka do danes. Sa slikama uz dva zemlovida. Napisao Alfred Ramband, pariški profesor i član Petrogradske akademije. Franceskom akademijom

nagradjedelo. Preveo i podpunijo dr. Peter Tomič, profesor. To znamenito, na več jezikov prevedeno, od Rusov samih izredno pohvaljeno delo hoče za *Srbohrvate* in *Slovence* izdajati kr. vseučilišna knjižara Franje Župana v Zagrebu in sicer v snopičih po 50 kr. in to s slikami, v tem ko stojé snopiči nemškega prevoda brez slik ravno toliko. Prvi snopič je že izšel in bodo sledili drugi zapovedoma po 3—4 tedne saksebi. Pošilja se lahko za vsak snopič posebe ter priloži po 5 kr. poštne. To delo je kinč vsake družinske knjižnice, in hrvaško izdanje ima še to prednost, da je je prevedel Hrvat, ki je sam bival na Ruskem ter je po lastnih skušnjah popolnil itak znamenito delo. Slovincem toplo priporočamo to izdanje.

Grof L. N. Tolstoj Kakor poročajo ruski listi, namerava pretrgati svoje molčanje znameniti pisatelj „Vojske in miru“, ki piše sóčasno povest p. n. „Kreutzerovska Sonata“. Rusija je jako radovedna na to delo. — M.

O Sienkiewiczu sodba angleška. „Blackward's Edinburgh Magazine“, angleški mesečnik, prinesel je članek p. n. „A Polish novelist Henryk Sienkiewicz“, v katerem kritik z veliko pohvalo ocenja pisateljsko delavnost avtorja romana: „Z ognjem in mečem“, trdèč, da v njegovih delih vidi spojenje polétov (zalet) Dumasa, Bret-Harte-a in Turgenjeva. On prišteva Sienkiewiczza k najznamenitejšim sedanjim beletristom evropskim. Članek se končuje s prevodom nekotikih posnetkov iz „Bartka zmagovalca“ in „Janka muzikanta“. — M.

Casopisov ruskih izhaja sedaj v Galiciji in Bukovini okolo 20. Obseg jim je političen, naučno literarni in humoristični, kakor tudi ekonomični. Devet časopisov ima v rokah t. zv. stranka „narodnjakov“ (ukrajincev), sedem pak stranka „svetojurjevcev“. K prvim pripada: „Dilo“ (delo), „Batkovščina“ (očetnjava), „Zorja“ (zarja), „Zerkalo“ „Pravda“ (resnica), „Učitelj“, „Časopis pravnyčja“ in „Hospodar i promyšlenyk“ (gospodar in obrtnik), izdavane v Levovu, pak „Bukovyna“ izdavana v Črnicah. Druhim pripadajo: „Červonaja Rusj“ (rudeča Rusija), „Novyj Galičanin“, „Strahopud“ (strašilo), izdavane v Levovu; „Russkaja Rada“, izd. v Kolomiji, „Russkaja Pravda“ i „Nauka“, izhajajoča na Dunaju, „Biblioteka dlja molodeži“, izhajajoča v Črnicah. Na neutralnem torišču stojé: „Dušpastyr“, „Eparhialni vidomosti“, izh. v Levovu in Premislu; „Dobre Rady“ (dobri sovèti izh. v Črnicah in národno-cerkveni časopis „Poslannyk“, izhajajoč v Brežaneh. Jezik in pisava téh časopisov je kaj različna; zlasti se pak borita etimologija in fonetika med seboj, vsled katere borbe prihaja dostikrat do ostrih napadov in polemik. „Červonaja Rusj“ rabi veliko rusko, „Pravda“ pa zvočno klasično malorusko-ukrajinsko narečje. Poslednji časopis — mesečnik prinesel je letos v svojem 7. snopiču članek: „Ogljad literaturnoj dijalnosti Slovinciv v r. 1888“ od Slovence P. M., kjer je poleg opisa slovenskega časopisja jako pohvalna opomnja gledé na razvoj slovenskega časopisja. Kako ravnajo pa pri nas nekateri listi v tem pogledu? — M.

Opomnja uredništva. Čt. p. n. naročnikom in prijateljem „Slov. Sveta“, ki so nam na razne načine izkazali zopet

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 3 gld. 60 kr. pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo Fran Podgorniku v Gorici, ulica Barzellini 4.

svojo blagohotnost in izrazili voščila za provspèh, izrekamo tu najiskrenejšo zahvalo. Onim, ki so nam naročili posebe kaj, ustrezèno po moči in kar možno kmalu. Onim, ki so se oglasili, da bi jim pošiljali tudi letos kak slovanski list jedino proti odškodnini poštne, ustrezali bomo, kakor se nadejamo povoljno. Onim, ki so izrazili želje, da bi jim posodili kako primerno knjigo v berilo, posodimo radi, kolikor imamo sami takih knjig na razpolaganje. — Slovanskim in slovenskim dijaškim, kakor tudi slovanskim literarnim društvom, ki ne morejo plačevati lista, in ki so se oglasila tudi letos zato, bomo radi pošiljali „Sl. Svet“ tudi nadalje brezplačno. To storimo po možnosti tudi gledé na posamičnike, ki se zato oglašajo. — Kolikor vemo in moremo, smo zmerom pripravljeni odgovarjati na razna, nam stavljena vprašanja, in imamo najlepše zadoščenje v tem, da se nam zaupa. — Lani so se nam urnile večkrat tiskovne pomote; letos smo skrbeli, da bo boljše v tem pogledu, in da bo list tudi izhajal kar možno redno.

Opomnja upravištva. Ponavljamo, da moremo ustreci še s celim letnikom 1889 „Slov. Sveta“ ter oddajamo tudi samo one številke, v katerih je priobčena „Kritika o dr. Mahničju“, katera je navrščena malo ne v vseh št. od 9. št. „Sl. Sv.“ 1859 naprej. Od letnika 1888 imamo vse številke samo od 2. poluletja, od 1. poluletja pa so nekatere številke pošle. Onim, ki so se oglasili za letnik 1888 ali 1889, razpošljemo kmalu dotične številke po njih željah. — Kedar bi se zgodila kaka nerednost v razpošiljanju, prosimo, ne čakati, ampak takoj oglasiti se pri ekspediciji v Ljubljani. — One, ki ne morejo plačati naročnine takoj, radi počakamo, ker vemo, da stori vsak rad svojo dolžnost, kedar mu dopuščajo razmere. Upravištvo „Sl. Sveta“ radostno konstatuje, da se držé naši naročniki najlepšega reda; nikdar in nikjer nismo imeli zastran tega niti najmanjše sitnosti. To smo vedeli pa že naprej; saj na naš list n so naročeni samo izsolani, izobraženi ljudje, ampak skoz in skoz tudi pravi pošte-njaki.

Popravki k 24. št. 1889 „Slov. Sveta“ Str. 389 desna 3. v. sp.: odločno nam. odcočno; 390. desna 15. v. sp.: duhovni sobór nam. tabor; 391. desna 9. v. zg.: vašo osodo; 392. desna 5. v. zg.: Le tam; 392. desna 13. v. zg.: prekuhal; 393. leva 14. in 13. sp.: „da podana hrana bi se použila . . .“; 394. l. 1. v. zg.: da izhaje; 394. l. 25. sp.: naj slovka „mi“ izpade; 394. l. 26. zg.: podlo nam. padlo; 395. l. 20. v. zg.: opozarjamo ne zaradi . . .; 395. l. 36. v. zg.: Kaki zaščitniki. 395. desne 25. sp.: liberalcem.

Naročba na „Slovanski Svet“

za leto 1890.

„Slovanski Svet“ nastopi z današnjo številko svoje tretje leto in sicer z nespremenjenim programom, v isti obliki ter bo izhajal, kot doslej, po dvakrat na mesec, namreč 10. in 25. dne vsacega meseca.

Naročnina znaša:

za celo leto	4 gld.,
za pol leta	2 „
za četrt leta	1 „

Za Ljubljano, za dijake in ljudske učitelje

za celo leto	3 gld. 60 kr.
za pol leta	1 „ 80 „
za četrt leta	— „ 90 „

Posamične številke se oddajajo po 20 kr.

Naročnina se pošilja lastniku „Slovanskega Sveta“ v Gorico (Görz).